

**VAASAN YLIOPISTO
KAUPPATIETEELLINEN TIEDEKUNTA
TALOUSOIKEUDEN LAITOS**

Joonas Antero Honkanen

OSAKEYHTIÖN SUKUPOLVENVAIHDOS JA VEROHUOJENNUKSET

Vero -oikeuden
pro gradu –tutkielma

VAASA 2015

LYHENNELUETTELO	5
KUVIOLUETTELO	7
TAULUKKOLUETTELO	7
1. JOHDANTO	11
1.1. Sukupolvenvaihdoksen ajankohtaisuus	11
1.2. Tutkimustehtävä ja sen rajaus	13
2. KOHTI SUKUPOLVENVAIHDOSTA	19
2.1. Oikeudellinen sääntely	19
2.2. Vero-oikeudellinen sääntely	19
2.3. Sukupolvenvaihdokseen valmistautuminen	21
3. YRITYSJÄRJESTELYT SUKUPOLVENVAIHDOKSEN ESITOIMENA	26
3.1. Sulautuminen	27
3.2. Jakautuminen	29
3.3. Liiketoimintasiirto	31
3.4. Osakevaihto	33
4. SUKUPOLVENVAIHDOS LAHJALLA TAI KAUPALLA	36
4.1. Perintö ja testamentti	36
4.2. Lahja	39
4.3. Lahjanluonteinen kauppa	42
4.4. Omien osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen	43
4.5. Liiketoiminta- eli substanssikauppa	47
4.5.1. Myyjän näkökulma ja verotus	47
4.5.2. Ostajan näkökulma ja verotus	48
4.6. Osakekauppa eli omistuskauppa	48
4.6.1. Myyjän näkökulma ja verotus	49
4.6.2. Ostajan näkökulma ja verotus	50
5. SUKUPOLVENVAIHDOSTEN HUOJENNUSSÄÄNNÖKSET	52
5.1. Sukupolvenvaihdoksen huojennukset perintö- ja lahjaverolaissa	52
5.1.1. Huojennuksen edellytykset	53
5.1.2. Huojennuksen laskeminen	56
5.1.3. Veron maksuajan pidennys	56
5.1.4. Huojennuksen menettäminen ja jatkoluovutus	57
5.1.5. Ennakkoratkaisu perintö- ja lahjaverotuksessa	57
5.2. Tuloverolain sisältämä huojennussäännös	58

5.2.1. Huojennuksen edellytykset	58
5.2.2. Huojennuksen menettäminen	59
5.2.3. Ennakkoratkaisu tuloverotuksessa	61
6. YHTEENVETO	63
LÄHDELUETTELO	66
OIKEUSTAPAUSTRUETTELO	70

LYHENNELUETTELO

AVL	Arvonlisäverolaki 30.12.1993/1501
EVL	Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360
HAL	Hallinto-oikeus
HE	Hallituksen esitys
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KVL	Keskusverolautakunta
PerVL	Perintö- ja lahjaverolaki 12.7.1940/378
TVL	Tuloverolaki 30.12.1992/1535
VAL	Laki varojen arvostamisesta verotuksessa 22.12.2005/1142
VM	Valtionvarainministeriö
VML	Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558
VOVA	Veronsaajien oikeudenvallvontayksikkö

KUVIOLUETTELO

	Sivu
Kuvio 1: Sukupolvenvaihdosten todennäköisyys seuraavan viiden vuoden aikana	7

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1: Perintöveroa maksetaan I veroluokassa seuraavan asteikon mukaan.	15
Taulukko 2: Perintöveroa maksetaan I veroluokassa seuraavan asteikon mukaan.	15
Taulukko 3: Lahjaveroasteikko, I veroluokka, lahja annettu 1.1.2015 tai sen jälkeen.	21
Taulukko 4: Lahjaveroasteikko, II veroluokka, lahja annettu 1.1.2015 tai sen jälkeen.	22
Taulukko 5: Ikäkerroin määräytyy seuraavasti.	23

VAASAN YLIOPISTO**Kauppateellinen tiedekunta**

Tekijä:	Joonas Antero Honkanen	
Tutkielman nimi:	Osakeyhtiön sukupolvenvaihdos ja verohuojennukset	
Ohjaaja:	Pekka Vainio	
Tutkinto:	Kauppateiden maisteri	
Oppiaine:	Talousoikeus	
Koulutusohjelma:	Vero-oikeus	
Aloitusvuosi:	2008	
Valmistumisvuosi:	2015	Sivumäärä: 71

TIIVISTELMÄ

Yritystoiminnan jatkuvuuden turvaaminen on ehdoton edellytys työpaikkojen säilymiselle Suomessa. Kymmenet tuhannet yritykset tulevat kohtaamaan sukupolvenvaihdoksen lähivuosina ja sen hallittu toteuttaminen vaatii pitkää ja huolellista suunnittelua kaikilta siihen osallistuvilta.

Sukupolvenvaihdoksiin liittyy monta muuttujaa ja prosessin suunnitteluun ja toteuttamiseen tarvitaan yritystoiminnasta luopuvan ja sitä jatkavan lisäksi yrityksen ja perheen ulkopuolisia henkilöitä. Kuhunkin tilanteeseen sopivien keinojen valikoimiseen vaikuttavat osapuolten rahoitustilanteet. On huolehdittava siitä, ettei yrityksen sukupolvenvaihdos aiheuta tarpeettomia veroseuraamuksia.

Lainsäätäjän tarjoamat sukupolvenvaihdosten veronhuojennukset ovat huomattavia, joten niitä ei voida jättää selvittämättä ja hyödyntämättä. Tärkeintä on päästä vaikuttamaan sukupolvenvaihdoksen tapahtumisen ajankohtaan ja tapaan. Sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa kaupalla tai lahjoituksella taikka alihintaisella kaupalla, joka on kaupan ja lahjan yhdistelmä.

AVAINSANAT: Sukupolvenvaihdos, osakeyhtiö, suunnittelu, verohuojennus

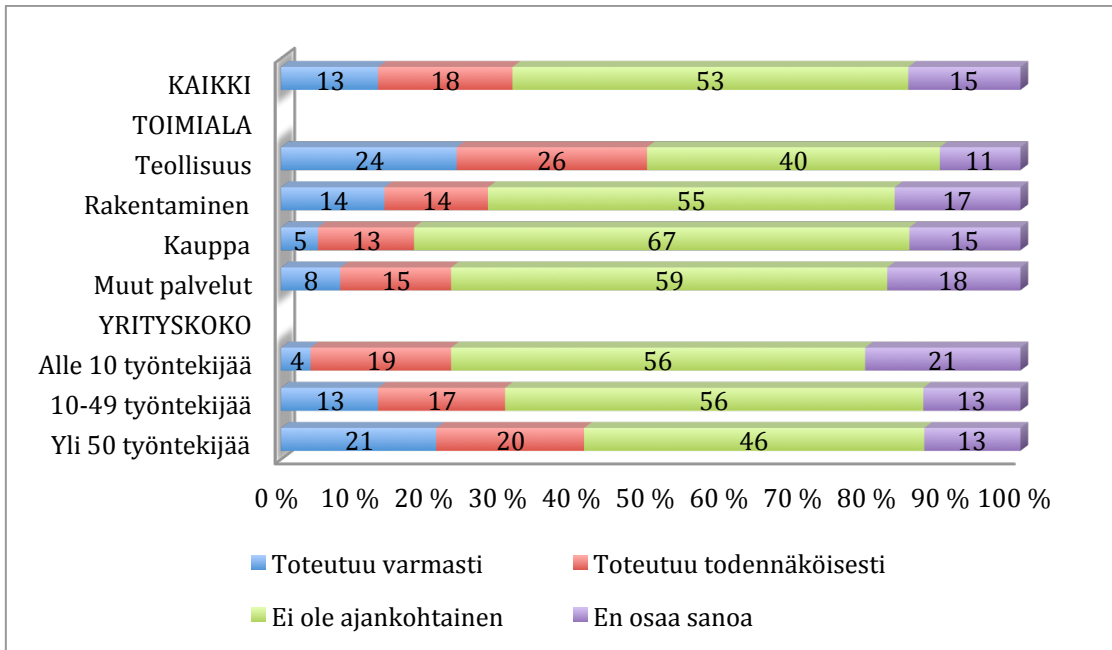
1. JOHDANTO

1.1. Sukupolvenvaihdoksen ajankohtaisuus

Sukupolvenvaihdoksella yritystoiminnassa tarkoitetaan karkeasti tilannetta, jossa yrityksen omistus vaihtuu perhepiirissä tai lähisukulaisten kesken. Siinä yritys siirretään joko omistajan elinaikana tai hänen kuoltuaan toimintaa jatkavalle henkilölle. Perheyrietyksissä jatkavana osapuolena toimii usein suoraan alemmassa polvessa oleva perillinen tai muu lähisukulainen. Sukupolvenvaihdoksen määritelmä ei silti vaadi, että yritystoiminnan jatkaja olisi luopujan perhettä tai muukaan sukulainen. Sukupolvenvaihdoksissa oleellista on, että uusi omistaja on nuorempaa sukupolvea. Vaikeus piileekin siinä, mistä löydetään sopiva henkilö jatkamaan yritystoimintaa. Jos jatkajaa ei löydy lähipiiristä, on suotavaa pyrkiä löytämään jatkaja henkilöstöstä. Sukupolvenvaihdoksessa suuri merkitys on myös henkisillä asioilla, koska siihen sisältyy tunnetta, asennetta sekä sosiaalisia ja kulttuurisia paineita. Immonen ja Lindgren (2009: 2) viittaavat tekstissään, että sukupolvenvaihdoksesta on 90 prosenttia tunnetta ja 10 prosenttia juridiikkaa. Näkemys on perusteltua, sillä perheyrietykset ovat suurimmaksi osaksi pk-yrityksiä, ja usein ajatusmaailma ja henki yrityksen sisällä pyritään pitämään alkuperäisenä ja hyvinkin periaatteellisenä vanhoja tapoja ja metodeja kunnioittaen. Monissa pienissä perheyrietyksissä kasvu ei välttämättä ole oleellisin asia yrityksen visiossa.

Sukupolvenvaihdos tulee lähivuosina olemaan hyvin ajankohtainen asia lukuisissa suomalaisissa yrityksissä suurten ikäluokkien jäädessä pois työelämästä. On vaikea määrittellä tarkkaan, kuinka montaa yritystä sukupolvenvaihdos tulee lähivuosina koskettamaan. Verohallituksen ohjeessa vuodelta 2004 luvun arvioidaan olevan 60 000-80 000 lähimmän 5-10 vuoden aikana. Perheyrietysten liiton ja Elinkeinoelämäkeskusliiton hieman tuoreemmassa tutkimuksessa vuodelta 2011 mukaan sukupolvenvaihdos tulee koskettamaan noin 15 000 yritystä seuraavan viiden vuoden aikana Suomessa, mikä tarkoittaa vuosittain noin 3000 sukupolvenvaihdosta. Näin ollen se on myös huomattava yhteiskunnallinen asia koskettaen työllisyystilannetta ja sitä myöten myös kansatalouden kasvua. Sukupolvenvaihdos perheyrietyksissä koskee yhtäläillä yrityksen omistajuutta kuin johtoakin, monissa tapauksissa omistaja on mukana yrityksen johdossa. Suomessa perheyrietykset työllistävät yli 40 prosenttia koko yrityssektorin työntekijöistä. Helsingin pörssissä perheyrietyksiä on kolmisenkymmentä, joista suurimpiin kuuluu Ko-

ne Oyj, Cargotec Oyj, Sanoma Oyj, Lemminkäinen Oyj ja Kemira Oyj. (Perheyritysten Liitto Ry: 2011.)

Kuvio 1: Sukupolvenvaihdosten todennäköisyys seuraavan viiden vuoden aikana (% vastaajista, N=328) (Perheyritysten liitto ry 2011).

Sukupolvenvaihdoksen yhtenä suurimmista haasteista on pidetty verotusta ja sen suunnittelemista rahoituksen järjestämisen ohella. Suunnitteluun tulisi varata aikaa ja valmistella se hyvissä ajoin, jotta saadaan aikaiseksi verotuksellisesti maksimaalinen hyöty koskien sekä yritystä että omistajia. Suunnitelmallinen sukupolvenvaihdos tulisi tehdä 3-5 vuotta ennen ajankohtaa, jolloin lopulliset ratkaisut tehdään. (Immonen 2009: 4.) Kaikki yritykset ovat yksilöllisiä ja eroavat toisistaan, täten myös yrityksiä koskeva sukupolvenvaihdos on aina suunniteltava tarkkaan ja harkitusti. Pitkä suunnittelu-aika vaikuttaa verotuksen huojennuksiin, jatkajan sopeuttamiseen ja luopujan vaiheittaiseen luopumiseen, yhtiön omaisuus- ja omistusrakenteen muokkaamiseen, yhtiön ja osakkaiden välisiin omaisuussiirtoihin sekä yhtiön liiketoiminnan kehittämiseen. (Kukkonen 2010: 461.)

Verotuksen tavoitteisiin kuuluu neutraalisuus eli maksettavan veron määrän ei tulisi vaikuttaa verovelvollisen päätöksentekoon (Matti Myrsky & Jaakko Ossa 2008: 31-32). Sukupolvenvaihdostilanteissa ei myöskään tulisi kohdata tilannetta, missä vero tai jokin muu asia ohjaa tulevaa omistajuutta. Keinoja onnistuneelle sukupolvenvaihdokselle on monia. Merkitystä on esimerkiksi sillä, onko yritystoiminnan jatkaja lähipiiristä vai ulkopuolinen. Lähipiiristä oleva jatkaja voidaan usein totuttaa yrityksen toimintamalliin ja

mahdollisiin johtotehtäviin jo ennen sukupolvenvaihdoksen konkreettista toteuttamista. Perheyrityksissä ilmapiirin aistiminen jo varhain nuorena on todettu yritystä edistäväksi asiaksi. Yrityksissä, joissa on laaja omistus pohja, ei johdon näkyvä merkitys ole niin suuri. Sen sijaan perheyrityksissä johto peilaa yrityksen uskottavuutta ja ulospäin annettavaa kuvaa. Etuuksia lähipiiristä löytyvälle jatkajalle voidaan nähdä erilaisten verohuojennuksien valossa. (Immonen 2009: 4.)

Sukupolvenvaihdosta koskevat verorasituskysymykset ja veroseuraamukset vaihtelevat riippuen sukupolvenvaihdoshuojennuksista ja muista mahdollisista vaiheittaisista toteuttamistavoista. Suunnitelmallisessa sukupolvenvaihdoksessa tuleekin tutustua verolakien säännöksiin ja vakiintuneisiin oikeuslähteisiin, joista tärkeimpinä korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) oikeuskäytäntö ja oikeuskirjallisuuden kannanotot. Sukupolvenvaihdoksessa tulee huomioida tuloverotus, perintö- ja lahjaverotus sekä varainsiirtoverotus. Myös arvonlisäverotukseen on syytä tutustua vaikkei siitä varsinaisia säädöksiä sukupolvenvaihdokseen liittyen olekaan. Sukupolvenvaihdoksen toteuttaminen edellyttää muutakin kuin verolainsäädännön tuntemusta, esimerkiksi perintökaaren tuntemista. (Immonen & Lindgren 2013: 6.)

Verorasitus kohdistuu pääsäännön mukaan vastikkeettomassa luovutuksessa luovutuksen saajaan ja vastikkeellisessa luovutuksessa luovuttajaan. Sukupolvenvaihdosten verotusta koskevat huojennussäännökset löytyvät PerVL:n 55-57 §:stä. Huojennukset koskevat tällöin maksuun pantavan perintö- ja lahjaveron määrää ja maksuaikaa. Verohuojennussäännöksistä merkittävin on PerVL:n 55 §, mikä mahdollistaa jopa täydellisen vapautuksen verosta säännöksen määrittelemissä puitteissa. Käytännössä tilanne tarkoittaa lahjaveron huojentamista jättämällä se maksuunpanematta. Täyden vapautuksen edellytyksenä on, että luovutuksen saaja suorittaa vastikkeena kaupan kohteesta yli 50 prosenttia käyvästä arvosta. Vastikkeellisten sukupolvenvaihdosluovutusten verotusta koskevat huojennussäännökset ovat tuloverolain (TVL) 48.1 §:n 3 kohdassa. Molemmissa verolaeissa on myös säännökset huojennuksen menettämisestä. ALV 62 §:n säännökset yritysjärjestelyjen arvonlisäverotuksesta voivat tulla sovellettaviksi sukupolvenvaihdoksissa. (Kukkonen & Walden 2011: 248.)

1.2. Tutkimustehtävä ja sen rajaus

Suomen yleisin yritysmuoto on harvaan omistettu pienosakeyhtiö. Pienyrityksistä suuri osa Suomessa on perheyrityksiä ja ne muodostavat Suomen valtion taloudelle merkittä-

vän veropohjan. Verotus on Suomessa toteutettu varsin monimutkaisesti ja se nähdäänkin usein haasteellisenä. Ihmiset saattavat aristella näiden asioiden lähestymistä. Näen itse pk-yritykset jonkinlaisena kivijalkana yhteiskunnallemme ja toki kun siihen liittyy verotuksen niin aihe on haasteellinen ja monimutkainen, mutta myös mielenkiintoinen.

Tämän tutkielman tarkoitus on vastata kysymyksiin, miten sukupolvenvaihdokseen tulisi valmistautua, ja millä keinoilla sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa. Siinä vaiheessa kun tiedetään käytettävissä olevat vaihtoehdot sukupolvenvaihdoksen toteuttamiselle, tutkimuksen on tarkoitus vastata myös kysymykseen, millaiseksi muodostuu sukupolvenvaihdoksen verotus ja missä tilanteissa sukupolvenvaihdoksen verohuojennuksia voidaan hyödyntää.

Tutkimustehtävässä etenen kronologisesti koko tutkimuksen ajan niin, että lähdän liikkeelle sukupolvenvaihdoksen ajankohtaisuudesta, jotta tutkimuksen tarkoitus olisi mahdollisimman hyvin perusteltua. Kerron tutkimuksen alkuvaiheessa myös oikeudenalat ja asiaa koskevat lait, jotka ovat tutkimuksen kannalta merkityksellisiä. Sukupolvenvaihdokseen valmistautumisella pohjustan ajan käytön tärkeyttä ja etenen yritysjärjestelyihin, joita voidaan käyttää niin sanotusti sarjatoimina, jotta yritys olisi helpompi siirtää uudelle sukupolvelle. Yritysjärjestelyosion jälkeen tarkastelen vaihtoehtoisia sukupolvenvaihdoksen toteuttamistapoja ja verotuksen muodostumista. Haluan tuoda tutkimuksessani esille ytimekkäästi sukupolvenvaihdoksen yleisimpiä toteuttamistapoja ja keinoja muokata yritystä. Tutkimuksen viimeisessä osiossa verotus on suuressa osassa ja otan selventäviksi esimerkeiksi myös muutamia KHO:n oikeustapauksia ja havainnollistavia esimerkkejä verotuksen laskemisesta.

Sukupolvenvaihdoksissa verovaikutukset eroavat osittain toisistaan kun puhutaan henkilöyhtiöistä ja osakeyhtiöistä. Oleellisin ero on siinä, että osakeyhtiöitä käsitellään erillisinä verovelvollisina kun taas henkilöyhtiöiden verotus jaetaan verotettavaksi sen yhtiömiesten tulona. (Immonen 2009: 7.) Rajaan tutkielman koskemaan ainoastaan osakeyhtiöihin liittyviä ongelmia, joten en tule ottamaan kantaa henkilöyhtiöiden sukupolvenvaihdoksiin. Jätän tutkimuksen ulkopuolelle myös kansainväliset yritykset ja konsernit, jotta aihealueesta ei tulisi turhan laaja. Konsernirakenteista kerron kuitenkin pääpiirteittäin tiettyjen yritysjärjestelyjen yhteydessä. Osakeyhtiö on Suomessa merkittävin yhtiömuoto, ja täten näen sen myös mielenkiintoisimpana yhtiömuotona. Rajaan tutkimukseni koskemaan ainoastaan Suomen rajojen sisäpuolella olevia osakeyhtiötä. Aiheesta löytyy paljon tutkimusmateriaalia kirjoina, julkaisuina ja artikkeleina sekä elektronisessa muodossa, että painettuna.

Tutkimukseni tavoite ei ole erilaisten menetelmien keskinäinen vertailu, koska sukupolvenvaihdos on aina yksilöllinen prosessi, joka voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Tarkoituksena on tuoda esille eri vaihtoehtoja sukupolvenvaihdoksen toteuttamisesta yrityksen eri kehitysvaiheissa. Onnistuneen sukupolvenvaihdoksen tulisi tyydyttää sekä luovuttajaa, että jatkajaa kuin yritystäkin veroseuraamusten osalta. Sukupolvenvaihdoksia tulee käsitellä kaikkien osapuolten kannalta ja sitä onkin hyvä kuvata kolmiulotteisella kehitysmallilla, missä otetaan huomioon perheyrittäjän kehitys niin perheen, omistajuuden kuin liiketoiminnan näkökulmasta. Moni yritys ei valmistaudu sukupolvenvaihdokseen riittävässä ajoin tai ollenkaan, jolloin ei välttämättä turvata liiketoimintaa tarvittavalla tavalla ja väärä valinta voi käydä kalliiksi. Euroopan unionin alueella 30 000 yritystä ja 300 000 työpaikkaa vaarantuu vuosittain huonosti toteutettujen omistajanvaihdosten takia (EY:n komission suositus 7.12.1994/94/1069/EC).

Tutkielmassani paino tulee olemaan perintö- ja lahjaverotuksessa, joten keskityn enemmän sukulaisuussuhteisiin perustuvaan sukupolvenvaihdokseen sen sijaan, että yritys myytäisiin ulkopuoliselle. Omistusjärjestelyissä, jotka tehdään ulkopuolisen kanssa, korostuu enemmän tavallisen yrityskaupan piirteet kun taas lähipiiristä tulevan jatkajan kanssa voidaan käyttää hyväksi erilaisia tuloverotuksen sekä perintö- ja lahjaverotuksen huojennuksia. (Immonen 2009: 5.) Toinen oleellinen syy miksi painotan tutkielmani perintö- ja lahjaverotukseen on se, että perheen piirissä tapahtuvalle sukupolvenvaihdokselle on luonteenomaista käyvästä hinnasta poikkeava hinnoittelu. Usein vanhemmat eivät halua periä lapsille luovutetusta omaisuudesta täyttä hintaa ja hinta pyritään järjestämään sopivaksi siitä aiheutuvien veroseuraamusten perusteella. Tilanteissa liikutaan usein niin sanotusti hyvän maun rajoilla ja joskus joudutaan vetämään rajaa verosuunnittelun ja veronkierron välillä. Keskityn myös tutkielmassani enemmän verotuksen suunnitelmallisuuteen enkä niinkään tilanteisiin, missä esimerkiksi sukupolvenvaihdos tapahtuu äkillisen kuolemantapauksen johdosta ja jäljelle jää vähemmän verotuksellisesti suunniteltavia toimenpiteitä. Niin kuin aiemmin olen maininnut, suunnitelmallinen sukupolvenvaihdos vaatii paljon aikaa, sillä käsittelyajat erinäisissä asioissa voivat olla varsin pitkiä.

Keskeisin oikeustieteen tutkimusaloista on oikeusdogmatiikka eli lainoppi. Tutkimukseni on oikeusdogmaattinen eli lainopillinen tutkimus ja käytän lähteenä voimassaolevia oikeuslähteitä. Kerään aineistoa oikeuskirjallisuudesta mahdollisimman laajasti ja pyrin luomaan selkeän kokonaiskuvan tutkielmani aiheesta. Otan myös tutkielmaani joitain esimerkkejä aiemmista oikeustapauksista selventäviksi asiankohdiksi.

1.3. Tutkielman kulku

Tutkielma koostuu seitsemästä eri pääluvusta, joista viimeinen on koko tutkielman yhteenveto ja johtopäätökset. Lähden liikkeelle johdantoluvulla kertomalla sukupolvenvaihdoksesta yleisesti ja sen ajankohtaisuudesta. Otan kantaa myös sukupolvenvaihdoksen suunnitelmallisuuden tärkeyteen ja siihen, kuinka tärkeää on ajoittaa sukupolvenvaihdos oikein. Haluan jo johdantokappaleessa tuoda esille mahdollisimman informatiivista tietoa, koska paneudun myöhemmissä kappaleissa tarkemmin lokeroituneisiin asiakohtiin ja tällöin perusteiden tulee mielestäni olla selvillä.

Toisen kappaleen alussa pohjustan sukupolvenvaihdosten oikeudellista sekä vero-oikeudellista sääntelyä. Vero-oikeudellisen sääntelyn lisäksi kerron pääpiirteittäin sukupolvenvaihdoksen historiasta ja siitä, miten tämän hetken tilanteeseen ollaan tultu. On mielestäni mahdotonta tulkita tietoa asiasta kuin asiasta, mikäli ei tiedä sen menneisyyttä. Verotus muuttuu aika ajoin ja tuon esille, mitkä ovat ne uusimmat verotukselliset muutokset, jotka vaikuttavat tuleviin ja suunnitteilla oleviin sukupolvenvaihdoksiin. Kerron myös huomioon otettavat seikat sukupolvenvaihdoksen tullessa ajankohtaiseksi.

Kolmannessa kappaleessa kerron sukupolvenvaihdoksen erilaisista toteuttamistavoista tai niin sanotuista sukupolvenvaihdoksen välineistä. Lähden liikkeelle vastikkeettomista toteutustavoista, joista ensimmäisenä käsittelen vähemmän suunnittelua vaativia sukupolvenvaihdoksia, jotka toteutetaan testamentilla ja perintönä. Yrittäjän kuolema voi tulla yllättäen vastaan ja tällöin yritysvarallisuus siirtyy väistämättä vähemmän suunnitellusti uudelle sukupolvelle. Testamenttia voidaan pitää jo suunnittelun ensiasteena, mutta vähittäin tehtävästä sukupolvenvaihdoksesta ei vielä voida puhua. Testamentista kerron tutkielmassani vain pääpiirteet. Lahja ja lahjanluonteinen kauppa ovat hyvin yleisiä sukupolvenvaihdoksissa ja ainakin osa yrityksestä siirtyy yleensä jatkajalle lahjana tai lahjanluonteisena kauppana. Lahjoihin liittyen verosuunnittelu muodostuu jo hyvin paljon mielekkäämmäksi ja kannattavaksi. Lahjanluonteiset kaupat ja yhtiön omien osakkeiden hankkiminen liittyvät läheisesti yhteen, joten käyn niitä läpi tutkielmassani peräjälkeen. Oman osionsa muodostuvat yrityskaupat. Olen kuitenkin päättänyt kertoa niistä samassa pääluvussa lahjojen kanssa, koska niitä on vain kaksi eri erilaista. Yrityskaupoista kerron siis kahdesta yleisimmästä vaihtoehdosta, joita ovat osakekauppa ja liiketoimintakauppa. Niiden yhteydessä pohdin sekä ostajan että myyjän näkökulmaa ja käytettävyyttä eri tilanteissa. Osakekauppa ja osakevaihto liittyvät läheisesti toi-

siinsa ja samanlainen yhteys on liiketoimintakaupalla ja liiketoimintasiirrolla. Osakekauppa ja liiketoimintasiirto ovat osa yritysjärjestelyiden kokonaisuutta.

Neljännessä luvussa kerron yritysjärjestelyistä, joita voidaan käyttää sukupolvenvaihdosten esitoimena ja osittain myös yrityskaupan jälkihoitona. Yritysjärjestelyistä tutkin elinkeinoverolain 52 pykälään sisältyviä yritysjärjestelyitä, koska niihin liittyy olennaisesti jatkuvuuden periaate. Sulautuminen, jakautuminen, liiketoimintasiirto ja osakevaihto ovat merkittäviä keinoja, joiden avulla voidaan järjestää yritys uudelleen sukupolvenvaihdosta varten. Yritysjärjestelyjen avulla yrityksestä saadaan muokattua sellainen, mikä palvelee parhaiten sukupolvenvaihdosta sen eri prosessien aikana. Sukupolvenvaihdos tulisikin usein tehdä niin sanotusti sarjatoimena, jolloin useita eri järjestelyjä tehdään tarkoituksenmukaisesti perättäin tietyin väliajoin. Verotus sekä uuden yrittäjän totuttaminen yrityksen johtoon muodostuu yleisesti tehokkaammaksi kun kaikki muutokset eivät tule yhtäaikaisesti.

Viides luku on erittäin keskeinen tutkielmani kokonaisuuden kannalta. Mielenkiintoisin osa-alue sukupolvenvaihdoksen toteuttamista ajatellen on verohuojennukset. Käsittelen verohuojennuksia sekä tuloverotuksen että perintö- ja lahjaverotuksen osalta, mutta paino tulee olemaan enemmän perintö- ja lahjaverotuksen puolella. Kaiken kaikkiaan tutkielmassa korostuu enemmän jatkajan asema ja hänen rahoitusmahdollisuudet verrattuna yrityksestä luopuvaan. Sukupolvenvaihdoshuojennusten soveltaminen edellyttää tiettyjä kriteereitä, jotka tulee täyttyä. Suunnitelmalliseen sukupolvenvaihdokseen liittyy olennaisesti huojennuksien soveltaminen, jotta yrityksen siirtämisestä nuoremmalle sukupolvelle ei aiheutuisi ylimääräisiä kuluja. Lähtökohtaisesti mitä enemmän sukupolvenvaihdokseen on mahdollista käyttää aikaa ja suunnittelua, sen halvemaksi kokonaiskustannukset muodostuvat.

Viidennessä luvussa käyn läpi myös ennakkoratkaisun merkitystä ja sen hankkimista. Suunnitelmallisuuden yksi osa on pyrkiä selvittämään kaikki asiakohdat mahdollisimman pitkälle ennen niiden toteuttamista.

Viimeinen luku on yhteenveto koko tutkielmasta, jossa korostan sukupolvenvaihdoksen kannalta tärkeitä asioita ja tiivistän aikaisemmissa luvuissa tutkimiani pääkohtia mahdollisimman informatiiviseen muotoon. Pyrin löytämään mahdollisimman tarkat vastaukset aiemmin esittämiini kysymyksiin, joita tutkimustehtäväni koskee. Sukupolvenvaihdoksen toteuttamiselle ei ole yhtä ainoa keinoa, joten en halunnut ottaa tutkielmaani mitään vireillä olevaa sukupolvenvaihdosta Suomesta. Käsittelen prosessia mo-

nesta eri näkökulmasta, joten rajauksen ulkopuolelle jää ns. Case yritys, jolloin tutkimus on kokonaisvaltaisempi.

2. KOHTI SUKUPOLVENVAIHDOSTA

2.1. Oikeudellinen sääntely

Sukupolvenvaihdokselle ei ole nimenomaista sääntelyä tai yhtä selitystä Suomen siviilioikeudessa. Sukupolvenvaihdos tulee kuitenkin tarkasteltavaksi eri lakien yhteydessä ja esimerkiksi perintökaaren (PK) yleiset perintöoikeuden säännökset koskevat myös sukupolvenvaihdostilanteita. Voidaan sanoa, että sillä tarkoitetaan omistajan vaihtumista. Prosessiin liittyy sekä siviili- että vero-oikeudellinen sääntely. (Immonen ym. 2009: 8-9.)

Kun osakeyhtiön rakenteeseen tehdään muutoksia, oli sitten kyse lahjoituksesta tai yrittyskaupasta, vaikuttaa se omistajien ja velkojien oikeuksiin. Osakeyhtiölaissa (OYL) on säännöksiä, jotka turvaavat yhtiön toiminnan tarkoituksenmukaisuutta. Keskeisinä tavoitteina voidaan mainita voiton tuotto osakkeenomistajille, osakkeenomistajien yhdenvertainen kohtelu, mahdollisuus oikea-aikaisen ja riittävän tiedon saamiseen yhtiön varojen jaosta ja yhtiön hankkeista. Järjestelyjä yritysraakenteeseen tehtäessä hinnoittelu on selvitettävä. Olennaisinta OYL:n pääomajärjestelmän kannalta on se, että arvostuksessa käytetään käypiä hintoja. Usein sukupolvenvaihdoksille ominaista on kuitenkin käyvää hinnasta poikkeava hinnoittelu. Etenkin perhepiirissä tapahtuvissa sukupolvenvaihdoksissa pyritään usein siihen, ettei luovutuksista perittäisi samaa hintaa sukulaiselta verrattuna täysin ulkopuoliseen tahoon. (Immonen 2011: 8-9.)

2.2. Vero-oikeudellinen sääntely

Vero-oikeudessa sukupolvenvaihdosten sääntely on otettu huomioon vakiintuneessa verolainsäädännön tulkinnassa sekä nimenomaisissa huojennussäännöksissä. Vastikkeettomien sukupolvenvaihdosten verotusta koskevat huojennussäännökset on PerVL 55-57 §:ssä ja vastikkeellisten sukupolvenvaihdosluovutusten verotusta koskeva huojennussäännös on TVL 48.1 §:n 3 kohdassa. Perintö- ja lahjaveroa on esitetty poistettavaksi yritysten sekä maa- ja metsätilojen osalta lakialoitteessa (LA 117/2005), joka on päivätty 3.10.2005. Lakialoite ei kuitenkaan johtanut lainmuutoksen valmisteluun. Vuoden 2009 alusta perintö- ja lahjaverolakiin tehtiin muutoksia, jotka kevensivät ve-

rovelvollisen asemaa. Kaikkia perintö- ja lahjaveroprosentteja alennettiin kolmella prosenttiyksiköllä. (Immonen ym. 2009: 10.)

Yritysverotuksen ympäristö on ajoittain muuttuvaa, minkä vuoksi suunnitelmallisuus on tärkeää, mutta siitä huolimatta kaikkiin asioihin ei aina pysty itse vaikuttamaan. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelman aikana vuodesta 2011 lähtien yhteisöverokantaa on säännönmukaisesti laskettu. Yhteisöveroprosentti on ollut Suomessa 26 prosenttia vuosina 2005-2011. Vuonna 2012 yhteisöveroprosenttia laskettiin 1,5 prosenttiyksiköllä 24,5 prosenttiin ja vuoden 2014 alusta sitä laskettiin edelleen 4,5 prosenttiyksiköllä 20 prosenttiin. Tämä merkitsee, että jokaisesta yrityksen voitoksi kirjatusta sadasta eurosta jää siis 80 euroa aiemman 75,5 euron sijaan investointeja, työllistämistä ja kasvua varten. Suomen yhteisöveroprosentti alitti vuoden 2014 muutoksen johdosta ensimmäistä kertaa Euroopan Unionin jäsenmaiden keskiarvon, mikä on 22,39 prosenttia vuonna 2014. (Veronmaksajain keskusliitto 2013.)

Pääomatulojen verottamisessa on tapahtunut yhtäläillä muutoksilla lähivuosien aikana. Vuosina 2005-2011 pääomatuloja verotettiin tasaisesti 28 prosentin mukaan. Sitten verotus on kiristynyt. Vuoden 2012 alusta pääomatulojen verotukseen otettiin mukaan myös lievä progressio niin, että yli 50 000 euron pääomatuloja verotetaan 32 prosentin mukaan ja kaikki siihen asti verotetaan 30 prosentin mukaan. Vuoden 2014 alusta rajaa alennettiin vielä 40 000 euroon. Vuoden 2015 alusta pääomatulojen veroprosentti on 30 000 euroon asti 30 prosenttia ja sen yli menevältä osalta 33 prosenttia. (Veronmaksajain keskusliitto 2013.)

Myös osinkojen verotusta on uudistettu vuoden 2014 alusta. Listaamattomista yhtiöstä saadun osingon verokohtelu määräytyy yhtiön osakkeille lasketun matemaattisen arvon perusteella. Osakkeen matemaattinen arvo taas saadaan jakamalla yhtiön nettovarallisuus ulkona olevien osakkeiden määrällä. Osinkojen verotusmenettely ei ole yksinkertaisimmasta päästä, mutta periaate on seuraavanlainen. Yksityishenkilön listaamattomasta yhtiöstä saadusta osingosta 25 prosenttia on veronalaista pääomatuloa siihen määrään saakka, joka vastaa osakkeen matemaattiselle arvolle laskettua kahdeksan prosentin tuottoa, kuitenkin enintään 150 000 euroon asti. 75 prosenttia on näin ollen verovapaata tuloa. Jos osingonsaajan verovuonna saamien osinkojen yhteismäärä ylittää tämän 150 000 euron rajan, ylimenevältä osalta osinko on 85 prosenttisesti veronalaista pääomatuloa ja 15 prosenttisesti verovapaata tuloa. Sen sijaan jos osinko on yli kahdeksan prosenttia osakkeen matemaattisesta arvosta, ylimenevästä osasta 75 prosenttia on

veronalaista ansiotuloa ja 25 prosenttia verovapaata. (Veronmaksajain keskusliitto 2013.)

Kun otetaan vielä huomioon, että vuoden 2012 alusta perintöverolakiin lisättiin uusi 16 prosentin porras (nykyään 17) ensimmäiseen veroluokkaan yli 200 000 euron arvoisille perinnöille, ja vuoden 2013 lisättiin yli miljoonan arvoisille perinnöille 19 prosentin porras (nykyään 20), voidaan sanoa, että sukupolvenvaihdoksen verotus on kiristynyt. Vuoden 2015 alusta jokaiseen rajaveroasteikkoon tehtiin yhden prosenttiyksikön korotus. Esimerkiksi yli miljoonan euron perinnöstä veroa maksetaan 20 prosentin mukaan ensimmäisessä veroluokassa. Sukupolvenvaihdoshuojennuksen euromääräinen merkitys kasvaa verotuksen kiristyessä niin luovutusvoittoverotuksessa kuin perintö- ja lahjaverotuksessakin. (Immonen ym. 2013: 370.)

Perheyritysten liitto Ry on ottanut kantaa 9.11.2011 antamallaan lausunnolla hallituksen esitykseen Eduskunnalle laiksi perintö- ja lahjaveron 14 ja 19a §:n muuttamisesta (HE77/2011). Perheyritysten liitto perustelee näkemystään ennen kaikkea yrityksen jatkuvuuden turvaamisella ja sillä, että toteutettavien veromuutosten ei tulisi heikentää sukupolvenvaihdosten toteutumisia. Perheyritysten liitto on jo aiemmin antamallaan lausunnoilla tuonut esiin monia heidän mielestään muutosta vaativia asioita. Perheyritysten liitto vastustaa esimerkiksi pääomatuloveron osittaista progressiota ja ovat samalla linjalla Kauppakamarin kanssa siitä, että julkisen talouden säästöohjelmia tulisi nopeuttaa ja veronkorotuksia lykätä. (Perheyritysten liitto 2011.)

Merkittävät muutokset vaikuttavat jo suunnitteilla oleviin sukupolvenvaihdoksiin, mikä luo ongelmallisia tilanteita siinä mielessä jos suunnitelmissa ei ole otettu huomioon veroprosenttien muutoksia.

2.3. Sukupolvenvaihdokseen valmistautuminen

Valmistautuminen sukupolvenvaihdokseen on pitkä prosessi sen vaatimien sosiaalisten muutosten, taloudellisten järjestelyiden, liiketoiminnan siirron ja veroseuraamusten johdosta. Huolellinen valmistautuminen vie usein kolmesta viiteen vuotta, mutta erilaisten yritysjärjestelyiden myötä suunnitteluun voi kulua aikaa jopa kymmenen vuotta. Sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa usealla eri tavalla osakeyhtiössä. Luopuvan yrittäjän tulisikin hyvissä ajoin selvittää, mitä vaihtoehtoja on käytettävissä kun halutaan siirtää

yritys sukupolvelta toiselle. Tällöin yrittäjä tiedostaa keinot, joilla yritys voidaan siirtää jatkajalle mahdollisimman vähin kustannuksin ja verot minimoiden. Yleensä sukupolvenvaihdos toteutetaan osakeyhtiömuotoisessa yrityksessä joko myymällä tai lahjoittamalla yritys tai osa siitä. Myös näiden yhdistelmää käytetään usein ja yksi sukupolvenvaihdoshuojennuksista perustuukin nimenomaan alihintaiseen kauppaan, jolloin osa luovutuksesta on kauppaa ja osa annetaan lahjana. Osakeyhtiön myymiseen ja lahjoittamiseen liittyy eri vaihtoehtoja, mutta palaan niihin tarkemmin neljännessä luvussa. Oli toteutusvaihtoehto mikä tahansa, huolellinen suunnittelu on hyvin tärkeää.

Sukupolvenvaihdokselle ei ole olemassa yhtä ainutta toteuttamistapaa, sillä jokainen yritys on erilainen. Sukupolvenvaihdos koskettaa useita eri tahoja, joista pääosissa ovat yrityksestä luopuja, yritystoiminnan jatkaja sekä kohteena oleva yritys. Tutkielmassani pyrin lähestymään sukupolvenvaihdokseen liittyviä ongelmia ensisijaisesti näiden kolmen tahon näkökulmasta, mutta prosessi koskee muitakin tahoja. Yrityksen työntekijät joutuvat myös kohtaamaan muutoksen, mikä voi tilanteesta riippuen vaikuttaa hyvinkin merkittävästi arkipäiväiseen toimintaan yrityksessä. Yrityksen työntekijöiden asemaa tulee ajatella vähintäänkin yhtä paljon kuin yksittäisten omistajien asemaa. Jos sukupolvenvaihdos halutaan toteuttaa järkevästi, työntekijät on otettava mukaan jo sukupolvenvaihdosta suunniteltaessa. Sukupolvenvaihdoksen aikana joudutaan lähes poikkeuksetta turvautumaan myös eri alan ammattilaisten apuun nk. kovien tekijöiden yhteydessä, joita ovat rahoituksen järjestäminen, oikeudellisten tekijöiden tunnistaminen ja soveltaminen käytännössä sekä verotukselliset asiat. (Immonen ym. 2013: 1-3.)

Sukupolvenvaihdos lähtee liikkeelle päätöksestä siirtää omistajuus. Usein päätökseen vaikuttaa yrittäjän ikääntyminen ja halu siirtää liiketoiminta nuoremmalle sukupolvelle. Prosessiin liittyy laajalti keskustelua useiden eri tahojen kanssa, motivoitumista yrityksestä luopumiseen ja luottamusta kanssatoimijoihin. Keskustelu, luopuminen ja luottamus ovat Stenholmin mukaan ne pehmeät tekijät. Luopujalla tarkoitan omistajayrittäjää, joka luopuu yrityksensä omistuksesta ja johdosta. Hänen roolinsa sukupolvenvaihdoksen onnistumisen kannalta on ehkä merkittävin, sillä hän on usein myös yrityksen perustaja tai perinyt yrityksen omilta vanhemmiltaan, mikä taas osoittaa, että henkilöllä on tieto ja taito hoitaa yrityksen kannalta tärkeät asiat. Näin ollen luopujan suhtautuminen yritykseen voi olla hyvin tunnepitoinen. Luopuminen yrityksestä voi osoittautua hankalaksi prosessiksi jos yritystoiminta on ollut osa luopujan arkipäivää jo monia vuosia. Luopuminen ei välttämättä tarkoita sitä, että luopujan tarvitsisi lopettaa työskentely yrityksessä kokonaan. On jopa toivottavaa, että luopuja jäisi työskentelemään yritykseen sukupolvenvaihdoksen jälkeenkin. Luopujan jäämisessä yritykseen voidaan nähdä mo-

nia positiivisia puolia. Yrityksen työntekijöiden kannalta vaiheittainen johdon vaihtuminen voi olla mielekkäämpi vaihtoehto. Suhteiden ylläpidon kannalta voi olla parempi, että vanha omistaja auttaa rakentamaan luottamuksen uuden johdon ja tärkeimpien yhteistyökumppaneiden välillä. Lisäksi kaikkiin ongelmatapauksiin ei välttämättä pysty tai ole tarve varautua etukäteen. Vanhemman sukupolven apu voi kuitenkin olla tarpeen tiukan paikan tullen. (Immonen ym. 2013: 1-3.)

Sukupolvenvaihdoksissa sopivan jatkajan löytäminen voi koitua ongelmaksi. Jatkaja voi olla joko perheenjäsen tai ulkopuolinen. Tavallisin tilanne on, että yrittäjän rintaperillinen lähtee jatkamaan yritystoimintaa. Jos jatkajaa ei löydy suvusta tai lähipiiristä, myös yrityksen avainhenkilöstö on varteenotettava vaihtoehto. Esimerkiksi yrityksen toimiva johto voi jakaa omistuksen ja tällöin sukupolvenvaihdoksessa ei tarvitse huolehtia johdon kouluttamisesta ja siitä, että vetovastuu koituisi liian suureksi taakaksi. Sukupolvenvaihdosprosessissa voidaan tällöin keskittyä muihin tärkeisiin asioihin. Oikean jatkajan löytäminen ja tämän koulutus ja valmentaminen tehtävään vaatii aina pitkän ajanjakson, koska kysymys on usein täysin uudesta tehtävästä. Pienissä perheyriyksissä on hyvin tavanomaista, että omistajan suoraan alenevassa polvessa oleva perillinen on työskennellyt yrityksessä jo ennestään ja valmennusta on kertynyt vuosien varrella. Jatkajalle siirtyy sukupolvenvaihdoksessa yrityksen omistus ja päätäntävalta.

Sukupolvenvaihdosta toteutettaessa on valittava avainhenkilöitä ja myös heidät on valmennettava toimimaan suunnitelman mukaisesti. Tekniseen toteuttamiseen liittyy paljon laillisia, verotuksellisia ja rahoituksellisia asioita. Kaikki tehtävät on sidottava tarkasti suunniteltuun aikatauluun. Keskustelu ja henkinen valmistautuminen vaihdokseen luopujan ja jatkajan välillä on ensiarvoisen tärkeää. Osapuolten toiveet, odotukset ja ratkaisemattomat ongelmat tulisi ottaa esille hyvissä ajoin suunnitteluvaiheessa. Luopujan ja jatkajan väliseksi haasteeksi voi koitua yhteisen sävelen ja vision luominen yrityksen tulevaisuutta ajatellen. Yrityksen tulevaisuuden vision selvittäminen voidaan parhaiten toteuttaa liiketoimintasuunnitelman muodossa. Liiketoimintasuunnitelma toimii oivallisenä työvälineenä muun muassa keskustelun ohjaajana luopujan ja jatkajan välillä sekä kolmannen osapuolen kanssa, joka voi olla esimerkiksi pankki tai toinen yritys. (Stenholm 2003: 48.)

Sukupolvenvaihdosta suunniteltaessa on valittava tapa, miten yhtiöstä luovutaan. Veroseuraamusten laatu ja määrä auttavat asianosaisia usein luovutustavan valinnassa, mutta yritystoiminnan siirtoon liittyy useita muitakin haasteita ja ongelmakohtia. (Lakari 2009a: 43.) Verotuksellisten asioiden ohella joudutaan pohtimaan mahdollisia ratkaisuja

myös niin sanotusti pehmeämpiin asioihin. Sukupolvenvaihdos ei koske ainoastaan yritystoiminnasta luopuvaa ja sitä jatkavaa tahoa. Suunnitteluun ja toteuttamiseen tarvitaan usein myös yrityksen ja perheen ulkopuolisia henkilöitä. Kaikkien osapuolien henkinen valmistautuminen on olennainen osa onnistuneelle sukupolvenvaihdokselle. Vaihdoksessa on huomioitava myös yrityksen työntekijöiden asema, rahoituksen järjestäminen, ja miten velat, vastuut ja sopimukset siirretään. Sukuriitojen välttämiseksi myös perintöoikeudellinen näkökulma on syytä ottaa huomioon.

Yrityksen työntekijöiden kannalta on todettava, että työsopimuslain mukaan työnantaja ei saa siirtää työsopimuksesta johtuvia oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan kolmannelle ilman työntekijän suostumusta. Liikkeenluovutustilanteissa tehdään kuitenkin poikkeus, ja työsuhteesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät automaattisesti yrityksen uudelle omistajalle. Työsopimuslain kannalta merkitystä ei ole sillä onko kyseessä substanssikauppa vai osakekauppa. Työntekijän oikeuksiin kuuluu kuitenkin oikeus irtisanoa itsensä liikkeen luovutuksen perusteella. (Immonen 2011: 319.)

Perheyritysten liiton (PL) ja Elinkeinoelämän keskusliiton (EK) vuonna 2011 yhdessä tekemän kyselytutkimuksen pohjalta 71 prosenttia 328:sta vastaajasta piti verotuksellisia asioita hankalimpina sukupolvenvaihdoksissa. (PL ja EK: 2011.) Jatkajan näkökulmasta rahoitus voi koitua yhtäläillä ongelmalliseksi. Tämän hetkinen maailmantalouden tilanne finanssikriisin myötä vaikeuttaa entisestään rahoituksen järjestämistä, sillä pankit tiukentavat luotonantoaan. Vuoden 2012 alusta osinkoverotus on kiristynyt, ja perintö- ja lahjaveroon on tuotu uusi 16 prosentin porras yli 200 000 euron perinnöille ja lahjoille. Kaikki nämä vaikuttavat sukupolvenvaihdoksen rahoituksen saatavuuteen. Yleisin tapa rahoittaa sukupolvenvaihdos on pankkilaina ja ongelmaksi voi tänä päivänä muodostua vakuuksien saaminen. (Stenholm 2003: 39.) Rahoituksen ongelmana on usein se, että verot tulevat maksettavaksi heti vaikka perintönä taikka lahjana saatua omaisuutta ei realisoitaisikaan. Ruotsissa verotus on siirretty perintö- ja lahjoitustilanteesta omaisuuden myyntihetkeen. Tällöin verovelvollinen maksaa veroja kun hänellä on siihen varaa eikä silloin kun omaisuus on vielä epälikvidissä muodossa. Tilanne on usein myös sellainen, että omaisuutta ei missään vaiheessa realisoida, vaan esimerkiksi suvun kesämökki pidetään hallussa useamman sukupolven yli. Ongelmallisia tilanteita voi syntyä esimerkiksi jos sukupolvenvaihdoksen yhteydessä saadaan perintönä tai lahjana pörssiosakkeita. Osakkeen käypä arvo saattaa vaihdella hyvinkin paljon kriittisinä aikoina ja jos ne on pakko myydä alhaisella hinnalla verojen maksun takia, tappiot voivat olla suuria. Myyminen ei olisi rationaalista toimintaa, mutta se saattaa olla välttämättömyyden takia. Rahoitus koskee kaikkia osapuolia - yritystä, siitä luopujaa

kuin jatkajaakin. Rahoitustarve yrityskaupoissa on yleisesti 60 prosenttia suurempi kuin uuden yrityksen perustamisessa. Tosin onnistuneessa sukupolvenvaihdoksessa myös säilytetään keskimäärin 5-6 työpaikkaa. (PL ja EK: 2011.)

3. YRITYSJÄRJESTELYT SUKUPOLVENVAIHDOKSEN ESITOIMENA

Sukupolvenvaihdosta edeltävänä toimenpiteenä yritystä voidaan muokata parempaan luovutuskuntoon lukuisin eri keinoin tilanteesta riippuen. Erilaisten yritysjärjestelyiden avulla voidaan auttaa esimerkiksi yritystoiminnan jatkajan rahoitustilannetta. Yritysjärjestelyistä esimerkiksi sulautuminen tai osakevaihto ovat keinoja, joissa vastikkeena käytetään rahan sijasta pääosin osakkeita. Yritysjärjestelyt voivat toimia myös yrityskaupan jälkihoitoon tehokkaana apuna. Yritysjärjestelyillä tulisi olla liiketoiminnallinen yhteys, joten ainoastaan veroetujen tavoittelu ilman mitään liiketoimintaan liittyvää strategista merkitystä voi pahimmillaan johtaa veronkiertämissäännösten soveltamiseen. Tutkielmassani käsittelen yhtiömuodoista ainoastaan osakeyhtiöitä. Yritysjärjestelyissä osakeyhtiömuoto luo kaikkein laajimmat mahdollisuudet eri keinojen käyttämiseen.

Yritysjärjestelyillä muokataan siis omistuksen rakennetta tai toimintaa, ja usein erilaisia järjestelyitä tehdään sarjatoimina, joten yritysjärjestelyt toimivat ikään kuin välineinä esimerkiksi sukupolvenvaihdoksen toteuttamiselle. Erilaisia yhdistelmätoimenpiteitä, joilla muokataan yrityksen omistuspohjaa, kutsutaan verotuksessa usein sarjatoimiksi. Sarjatoimi tarkoittaa nimensä mukaisesti sitä, että tiettyyn tavoitteeseen, eli tässä yhteydessä sukupolvenvaihdoksen toteutumiseen, päästään useamman vaiheen kautta esimerkiksi niin, että ensimmäinen toimenpide on jakautuminen ja sitä seuraa yhtiön myynti. Vaiheittainen sukupolvenvaihdos voi olla järkevää sekä taloudellisesti että käytännön sujuvuuden takia, mutta myös verotuksellisesti lopputulos voi olla huomattavasti parempi. Esimerkiksi tappioiden vähennysoikeus on sellainen merkittävä asia, josta yritys ei halua luopua omistusmuutosten yhteydessä, mutta siihenkin voidaan löytää ratkaisu elinkeinoverolain tuntemien yritysjärjestelyiden avulla. (Immonen ym. 2013: 328-329.)

Käsittelen tässä luvussa elinkeinoverolain tuntemia yritysjärjestelyitä, joita ovat sulautuminen, jakautuminen, liiketoimintasiirto ja osakevaihto. Edellä mainittuja yritysjärjestelyjä säännellään EVL 52a-g §:ssä ja EVL 52h §:ssä on niihin liittyen erityinen veronkiertosäännös. (Myrsky & Linnakangas 2010: 357.)

3.1. Sulautuminen

Sulautuminen on yksi vaihtoehto yrityskaupalle jos osakeyhtiö halutaan siirtää toiselle osakeyhtiölle. Sukupolvenvaihdos voidaan toteuttaa myös tällä tavalla fuusion kautta. Sulautuminen eli fuusio tarkoittaa sitä, että sulautuva yhtiö lakkaa olemasta ja sen varat ja velat siirtyvät yleisseuraantona vastaanottavalle yhtiölle. Pääpiirteissään yleisseuraantona siirtyminen tarkoittaa sitä, että varoja ja velkoja ei tarvitse yksilöidä tai erotella yhtäläillä kuin pitäisi tehdä, jos yhtiö purkautuisi selvitystilan kautta. Vaikka sulautuva yhtiö lakkaakin olemasta, osakeyhtiölain luvun 20 selvitysmenettelyä ei siis tarvita. Käytännössä vastaanottava yhtiö jatkaa sulautuvan yhtiön toimintaa normaalisti, koska varat ja velat siirtyvät kirjanpitoarvoistaan vastaanottavalle yhtiölle.

Sulautumisessa ei tarvita rahaa välttämättä ollenkaan, koska sulautuvan yhtiön osakkeenomistajat saavat vastikkeena vastaanottavan yhtiön osakkeita. Osakkeiden sijasta sulautumisvastikkeena voidaan antaa myös rahaa, mutta korkeintaan 10 prosenttia vastikkeen määrästä. Osakeyhtiön omistus siirtyy siis toiselle osakeyhtiölle, joka voi olla vasta perustettu tai jo olemassa oleva yhtiö. (Kess 2011: 80-81.)

Käytännön hyöty sukupolvenvaihdosta ajatellen tulee esille siinä, että sulautumisen avulla yhtiön omistusrakennetta saadaan muutettua niin, että jatkajan omistus kasvaa ja luovuttajan omistus vähenee. Jatkajan omistusosuuden kasvattaminen tapahtuu sulautumisvastiketta säätämällä. Sulautumisvastikkeen ollessa pienempi kuin sulautuvan yhtiön osakkeiden käypä arvo, sulautuvan yhtiön osakkeenomistajia loukataan. Perhepiirissä omistetussa yrityksessä voidaan kuitenkin sopia tällaisesta järjestelystä niin, että se ei loukkaa ketään ja on päinvastoin tarkoituksenmukaista. Sukupolvenvaihdoksen kannalta on olennaisempaa, minkälaiseksi verotus muodostuu. Tyypillistä on, että tällainen lähipiirin kesken tehty sulautuminen tulee verotettavaksi lahjana jos on ilmeistä, että vastikkeen määrä on liian pieni. Selvennän asiaa esimerkin avulla. (Immonen ym. 2013: 355; Kess 2011: 80-81.)

Esimerkki

Vanhemmat A ja B omistavat puoliksi X Oy:n, joka on tarkoitus siirtää sukupolvenvaihdoksen yhteydessä heidän pojalleen C:lle. Poika omistaa entuudestaan Y Oy:n. Sukupolvenvaihdosta silmällä pitäen X Oy sulautetaan Y Oy:öön. Sulautumisvastiketta ei kuitenkaan haluta antaa X Oy:n osakkeiden käyvän arvon suhteessa, joten osakkeista maksetaan alihintaa. Lopputilanne on se, että pojan C varallisuus kasvaa ja vanhempi-

en A ja B varallisuus vähenee, koska he omistavat sulautumisen jälkeen Y Oy:stä suhteellisesti vähemmän kuin omistivat X Oy:stä.

Yllä olevan esimerkin mukaisessa tilanteessa isälle ja äidille ei makseta täyttä vastiketta ja siitä seuraa, että pojan omistaman yhtiön varallisuus kasvaa. Poikaa voitaisiin siis verottaa hänen saamastaan lahjasta, koska hänen yhtiönsä arvonnousu kasvattaa myös hänen omistamiensa osakkeiden arvoa. Vaikka yleisesti sulautumisvastikkeena käytetään sulautuvan yhtiön osakkeen käypää arvoa, ei se aina ole välttämätöntä. Käyvästä hinnasta voidaan myös poiketa tietyissä olosuhteissa. Käytännössä tässä viitataan siihen, että OYL:ssa on oikeussuojamekanismi, jonka mukaan sulautuvan yhtiön osakkeenomistajan ollessa tyytymätön sulautumisvastikkeeseen, voi hän vaatia rahalunastusta, joka määrätään osakkeiden käyvän hinnan mukaan. (Immonen ym. 2013: 359.)

Osakeyhtiölain mukaan sulautumistyyppinä on kolme erilaista; absorptiosulautuminen, kolmikantasulautuminen ja kombinaatiosulautuminen. Absorptiosulautumista pidetään tavallisimpana sulautumisena, ja siinä yhtiöön sulautetaan toinen tai useampi osakeyhtiö. Absorptiosulautumisessa voi olla ainoastaan yksi vastaanottava yhtiö, mutta sulautuvia yhtiöitä voi olla enemmänkin. Normaalisissa absorptiosulautumisissa vastaanottava yhtiö ei omista sulautuvan yhtiön kaikkia osakkeita. Absorptiosulautumisella on toinenkin muoto, josta käytetään nimitystä tytäryhtiösulautuminen, ja siinä vastaanottava yhtiö omistaa kokonaan sulautuvan yhtiön. Nimensä mukaisesti tällöin on kyseessä konsernirakenne, jossa esimerkiksi tytäryhtiö sulautuu emoyhtiöönsä. Toinen sulautumisen päävaihtoehtoista on kombinaatiosulautuminen ja se eroaa muista sulautumistyypeistä siinä, että vähintään kaksi tai useampi yhtiö sulautuu tätä varten perustettuun yhtiöön. Vastaanottavan yhtiön tulee olla nimenomaisesti sulautumistarkoituksessa perustettu yhtiö, joten se ei voi olla esimerkiksi niin sanottu pöytälaatikkoyhtiö, joka on ollut voimassa oleva ilman aikaisempaa varsinaista liiketoimintaa. Vähemmän käytetty sulautumisen muoto on kolmikantasulautuminen, koska siitä ei ole säännöksiä elinkeinoverolaissa. Kolmikantasulautumisessa sulautumisvastikkeen maksaa joku kolmas taho vastaanottavan yhtiön puolesta. Muuten kolmikantasulautuminen on muodoltaan samanlainen kuin absorptiosulautuminenkin. (Immonen 2011: 147-152.)

Sulautumisen yhtiöoikeudelliset säännökset ovat OYL 16 luvussa ja sääntely perustuu EU:n sulautumisdirektiiviin. Sulautumista koskevat tuloverovaikutukset sen sijaan määräytyvät EVL 52a ja 52b §:ssä. Vaikka osakeyhtiölain mukaan sulautuva yhtiö purkautuu, ei sen katsota verotuksessa purkautuvan. Sulautumisessa noudatetaan jatkuvuuden periaatetta niin kuin kaikissa elinkeinoverolain tarkoittamissa yritysjärjestelyissä. Käy-

tännössä jatkuvuudella tarkoitetaan sitä, että sulautuvan yhtiön verotuksessa vähentämättä olevat hankintamenot saadaan vähentää vastaanottavan yhtiön verotuksessa samalla tavalla kuin ne olisi vähennetty sulautuvan yhtiön verotuksessa. Vastaanottava yhtiö ikään kuin perii sulautuvan yhtiön aseman. Sulautuminen on vastaanottavalle yhtiölle verovapaa saanto sekä arvonlisäverotuksen että varainsiirtoveron osalta. Myöskään sulautumisen yhteydessä mahdollisesti syntynyt fuusiovoitto ei ole veronalaista tuloa vastaanottavalle yhtiölle.

3.2. Jakautuminen

Jakautuminen on yksi vaihtoehtoista kun halutaan järjestellä yrityksen omistusrakennetta ennen sukupolvenvaihdosta. Kohteena olevaan yritykseen on voinut kertyä huomattava varallisuus sen elinkaaren aikana. Runsaan varallisuuden haittapuolena sukupolvenvaihdosta ajatellen voidaan nähdä se, että yrityksen arvo on turhan korkea ja näin ollen myös yrityksen osakkeista joudutaan maksamaan korkea kauppahinta. Tämä puolestaan vaikuttaa suoraan jatkajan rahoitusmahdollisuuksiin, ja niihin liittyvät kustannukset olisi tarkoituksenmukaista pitää mahdollisimman matalana. Jatkajan rahoitustaakkaa voidaan helpottaa keventämällä yrityksen tasetta ennen sukupolvenvaihdosta. Yrityksen muokkaaminen otollisempaan muotoon voi olla merkittävää sukupolvenvaihdoksen onnistumisen kannalta. (Immonen ym. 2009: 270; Immonen 2008: 383.)

Jakautuminen on sekä yhtiöoikeudellinen, että vero-oikeudellinen käsite. Osakeyhtiölain 17 luvussa on säännelty jakautumista, ja se voidaan tehdä kokonais- tai osittaisjakautumisena. Jakautumisen verokohtelusta on säännös EVL 52 c §:ssä, ja sillä tarkoitetaan osakeyhtiölain mukaista kokonais- tai osittaisjakautumista. Vaikka näillä kahdella lailla on selkeä yhteys toisiinsa, eivät ne ole aivan yhdenmukaisia. Kaikkia osakeyhtiölain jakautumisia ei hyväksytä verotuksessa. Yrityksen luovuttaminen jakautumisen avulla uudelle omistajalle ei onnistu suoraan, mutta järjestelyn avulla yritys voidaan pilkkoa sopivampiin osiin, mikä taas helpottaa yrityksen siirtämistä jatkajalle. Hyöty jakautumisessa ei välttämättä perustu välittömään huojennukseen tai veroetuun, mutta sen avulla veronmaksun ajankohtaa saadaan siirrettyä tulevaisuuteen. Käytännössä jakautuvan yrityksen osakkeenomistaja saa vastikkeeksi vastaanottavan yhtiön osakkeita. Suurin etu sukupolvenvaihdosta ajatellen on siinä, että osakkeiden luovutuksesta ei aiheudu veroseuraamuksia välittömästi. Verotus siirtyy ajankohtaan, jolloin vastikkeena saadut osakkeet luovutetaan. Osakkeiden omistusaika lasketaan jakautuvan yhtiön

osakkeiden hankinta-ajan mukaan eli jakautuminen ei katkaise omistusaikoja. Sen johdosta voi olla mahdollista luovuttaa osakkeet jopa kokonaan verottomasti varsin nopeasti jakautumisen jälkeen. Tämä etu saavutetaan kuitenkin vain, mikäli tuloverolain sisältämä huojennussäännös (TVL 48.1§:n kolmas kohta) on samaan aikaan voimassa. Huojennuksen tarkemmista vaatimuksista kerron neljännessä kappaleessa. (Immonen ym. 2009: 270; Immonen 2008: 383 ja 419.)

Jakautuminen voidaan toteuttaa kokonaisjakautumisena tai osittaisjakautumisena. Kokonaisjakautumisessa jakautuva yhtiö purkaantuu kun taas osittaisjakautumisessa jakautuva yhtiö ei purkaudu vaan jatkaa toimintaansa. Molempiin vaihtoehtoihin liittyy omat verotukselliset erityispiirteensä. Kokonaisjakautumisessa vastaanottava yhtiö voi olla jakautumista varten perustettu yhtiö tai se voi olla jo toiminnassa oleva yritys. Samalla kerralla voidaan myös jakautua moneen yritykseen. Myös osittaisjakautumisessa voidaan jakautua moneen eri yritykseen ja yritys voi olla jakautumisen yhteydessä perustettu yhtiö tai jo ennestään toiminnassa oleva. Erona on kuitenkin se, että jakautuva yhtiö jatkaa jossain määrin toimintaansa eikä siis purkaudu. Osittaisjakautuminen voi olla vartenotettava vaihtoehto esimerkiksi silloin kun ei haluta menettää yrityksen tunnusta (y-tunnus) tai jos yrityksen toiminta on luvanvaraista, ja lupa pitäisi hakea jakautumisen takia uudelleen. Jakautumalla osittaisesti voidaan säästää aikaa ja vaivaa tällaisissa tilanteissa. (Immonen ym. 2013: 266-269.)

Kokonaisjakautumisessa yhtiö purkautuu ja sen varat ja velat siirretään kahdelle tai useammalle vastaanottavalle yhtiölle. Jakautumista varten on laadittava jakautumissuunnitelma, jonka laatimisesta vastaa yhtiön hallitus. Suunnitelmalle on sen jälkeen haettava lausunto tilintarkastajalta, minkä jälkeen yhtiö ilmoitetaan rekisteröitäväksi kaupparekisteriin. Mikäli jakautuminen tapahtuu niin, että jakaudutaan jo ennestään voimassa olevaan yritykseen, suunnitelman laatiminen tehdään jakautuvan yhtiön ja voimassa olevan yhtiön hallituksen yhteistyönä. Jakautumissuunnitelma hyväksytään kunkin osallisena olevan yhtiön yhtiökokouksessa. Jakautuminen edellyttää myös, että rekisteriviranomaiselta haetaan kuulutusta neljän kuukauden kuluessa siitä kun jakautumissuunnitelma on hyväksytty yhtiökokouksessa. Kuulutuksella yhtiön velkojille varataan mahdollisuus vastustaa jakautumista ennalta määrättyyn päivään mennessä. Jos jakautumista ei vastusteta, jakautumisen täytäntöönpano ilmoitetaan rekisteröitäväksi kuuden kuukauden kuluessa jakautumista koskevasta päätöksestä. Jakautumissuunnitelmasta selviää, missä suhteessa yhtiön osakkeet jakautuvat kahdelle tai useammalle yritykselle. Osittaisessa jakautumisessa prosessi etenee soveltuvin osin samalla tavalla kuin kokonaisjakautumisessa. Jakautumissuunnitelmassa on tällöin tehty suunnitelma siitä, millä

omaisuudella jakautuva yhtiö itse jatkaa toimintaansa. (Immonen ym. 2013: 276; Kess 2011: 82-84.)

Jakautumisen verokohtelua suunniteltaessa on huomioitava osakeyhtiölain ja verolain erilainen sisältö. Verosuunnittelua silmällä pitäen paino suunnittelussa on suositeltavaa pitää verolain puolella, mutta samalla on huomioitava, että ainoastaan osakeyhtiölain mukainen jakautuminen voidaan verottaa jakautumisena. Jakautuvan yhtiön ei katsota purkautuvan verotuksessa. Vaikka jakautuva yhtiö siis lopettaa toimintansa kokonaisjakautumisessa, verotuksellisesti sen ei katsota purkautuvan. Jakautuvassa yhtiössä ei katsota realisoituvan tuloa, sillä varat ja velat siirtyvät niiden vähentämättä olevista hankintamenon osista vastaanottavalle yritykselle. Vastaanottava yhtiö tavallaan perii jakautuvan yhtiön veroaseman. Jakautuva yhtiö on itsenäinen verovelvollinen siihen asti, kunnes jakautuminen astuu voimaan. Voimaantulon johdosta jakautuvan yhtiön on tehtävä tilinpäätös. (Kess 2011: 82-84.)

3.3. Liiketoimintasiirto

Valmisteleviin yritysjärjestelyihin voidaan lukea myös liiketoimintasiirto. Se on ainoastaan verolainsäädännössä säännelty menettely ja muun lainsäädännön osalta sitä käsitellään ainoastaan yleisten periaatteiden ja käytäntöjen mukaan. Yhtiöoikeudellisesti liiketoimintasiirto on suunnattu apporttiantti tai apporttiperustaminen. Liiketoimintasiirto on oikeastaan vaihtoehto liiketoimintakaupalle. Suurin ero on siinä, että liiketoimintakaupassa vastike maksetaan rahalla kun taas liiketoimintasiirrossa vastikkeena annetaan muuta omaisuutta – yleensä osakkeita. Liiketoimintasiirrosta säädetään EVL 52d §:ssä. Sillä tarkoitetaan järjestelyä, jossa siirtävä yhtiö luovuttaa haluamansa liiketoimintakokonaisuuden vastaanottavalle yhtiölle ja saa siitä vastikkeeksi vastaanottavan yhtiön osakkeita. Muiden elinkeinoverolain käsittämien yritysjärjestelyiden ohella, myös liiketoimintasiirto on veroneutraali tapahtuma ja näin ollen se voi olla erittäin hyödyllinen vaihtoehto sukupolvenvaihdoksen edesauttamiseksi. Verotus lykkääntyy ajankohtaan, jolloin liiketoimintasiirrossa vastikkeena saadut osakkeet luovutetaan eteenpäin. Liiketoimintasiirto eroaa jakautumisesta siinä, että liiketoimintasiirrossa vastaanottavan yhtiön omistaa liiketoiminnan luovuttaja kun taas jakautumisessa jakautuva yhtiö pilkotaan vanhojen omistajien kesken useaksi eri yhtiöksi. Tämän vuoksi liiketoimintasiirrossa saattaa muodostua konsernirakenne. (Immonen ym. 2013: 339; Lakari 2009a: 183-184; Ossa 2011: 275.)

Vaihtoehtoja liiketoimintasiirron tekemiselle on kaksi. Liiketoiminnan vastaanottava yhtiö voi olla joko tätä varten perustettu uusi yhtiö tai se voi olla jo ennestään voimassa oleva yhtiö. Uuden yrityksen osakepääoman rahoitukseen voidaan käyttää rahan sijasta liiketoimintakokonaisuutta. Luovutettavan liiketoimintakokonaisuuden tulee käsittää varojen lisäksi myös velat ja varaukset. Lisäksi varojen ja velkojen erotuksen tulee olla positiivinen. Ongelmallisinta usein onkin se, miten siirrettävä liiketoimintakokonaisuus määritellään. Liiketoimintakokonaisuudeksi ei esimerkiksi voida lukea yksittäistä kiinteistöä. Sen sijaan kiinteistöosakeyhtiö, joka hallitsee suurta jotain tiettyä kiinteistömassaa, on jo liiketoimintakokonaisuus. (Lakari 2009a: 185; Ossa 2011: 276.)

Liiketoimintasiirrolla ei yksinään vielä toteuteta sukupolvenvaihdosta, koska vastikkeen annetaan vastaanottavan yhtiön osakkeita. Toimenpide voi kuitenkin joissain tilanteissa olla käyttökelpoinen vaihtoehto ja osa kokonaisjärjestelyä. Liiketoimintasiirron avulla voidaan erottaa tiettyjä liiketoimintakokonaisuuksia omiksi yhtiöiksi. Perheyrietyksen kannalta voi olla esimerkiksi järkevää jakaa yhtiö niin, että kunkin lapsen vastuulle annetaan jokin tietty liiketoiminta. Tällaisella järjestelyllä voidaan jakaa johtamisvastuuta sekä erityttää muutenkin yhtiön toiminta tehokkaampiin kokonaisuuksiin. Liiketoiminnan luovuttavan yhtiön osakkeenomistajan eli esimerkiksi isän osakeomistus ei varsinaisesti järjestelyssä muutu, mutta yhtiön toiminnan ja ennen kaikkea yhtiön tulevaisuuden kannalta liiketoimintasiirto voi olla merkittävä toimenpide. (Immonen ym. 2013: 340-341.)

Liiketoimintasiirrossa saattaa usein syntyä konsernirakenne, jolloin erittäin hyödylliseksi saattaa muodostua käyttöomaisuusosakkeiden verovapaus, josta säädetään EVL 6b §:ssä. Tutkielmani rajauksen puitteissa en paneudu käyttöomaisuusosakkeisiin sen enempää, koska ne liittyvät yleisesti konsernirakenteisiin ja olen pääosin rajannut konsernit tutkielmani ulkopuolelle. Selvennän kuitenkin liiketoimintasiirrossa syntyneitä konsernirakenteen hyötyä seuraavalla esimerkillä.

Esimerkki

X Oy:n on myymässä yhtä liiketoimintakokonaisuuksistaan, johon kohdistuvien hyödykkeiden poistamattomat hankintamenot ovat yhteensä 350 000 euroa. X Oy:lle on tarjottu kyseisestä liiketoimintakokonaisuudesta 550 000 euroa. Jos kauppa tehdään liiketoimintakauppana, X Oy:n verotettavaan tuloon realisoituu 200 000 euroa. Sen sijaan mikäli X Oy päättää toteuttaa kyseisen liiketoimintakokonaisuuden osalta liiketoimintasiirron, muodostuu kyseisestä kokonaisuudesta X Oy:n sataprosenttisesti omistama ty-

täryhtiö. Kun X Oy:n omistus on kestänyt vähintään vuoden, se voi myydä kyseiset osakkeet verottomana. (Ossa 2011: 276.)

Liiketoimintasiirto koskee pääosin osakeyhtiöitä ja muita EVL:n mukaan verotettavia yhteisöjä. Vuodelta 2012 on kuitenkin mielenkiintoinen ratkaisu, joka koskee nimenomaan TVL-yhtiötä. Ratkaisussa KHO 2012:24 todettiin seuraavasti:

”Kun otettiin huomioon Euroopan unionin neuvoston direktiivin 2009/133/EY säännökset ja Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, voitiin tuloverolain mukaan verotettavaan yhtiöön soveltaa elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52 d §:n liiketoimintasiirtoa koskevasta säännöksestä ilmeneviä periaatteita”

Ratkaisun mukaisesti liiketoimintasiirto voidaan siis toteuttaa myös yhtiössä, jota verotetaan TVL:n mukaan ja kysymys liittyy siis toiminnallisen kokonaisuuden erottamiseen. Kyseinen KVL:n ennakkoratkaisu on vuodelta 2012 ja sitä on hyvä verrata Raimo Immosen kommentteihin teoksessaan Yritysjärjestelyt vuodelta 2011. ”TVL-yhteisöstä ei kuitenkaan voida tehdä liiketoimintasiirtoa, koska tuloverolaissa ei ole EVL 52d §:ää vastaavaa säännöstä.” Asiayhteydestä voidaan nähdä, kuinka ajoittain muuttuvaa verotus on tiettyjen asioiden suhteen.

3.4. Osakevaihto

Osakkeiden luovuttaminen on tavallisesti tuloa realisoiva tapahtuma, ja luovutusvoiton veronalaisuudesta säädetään TVL 45 §:ssä. Pykälän toisessa momentissa on kuitenkin maininta, että luovutuksena ei pidetä elinkeinotulon verottamisesta annetun lain 52f §:n 1 momentissa tarkoitettua osakevaihtoa. Elinkeinoverolain 52f §:n mukaisesti tehty osakevaihto poikkeaa siis normaalitilanteesta ja sitä ei lasketa verotuksessa luovutukseksi. (Immonen ym. 2013: 333; Kess 2011: 84-85; Lakari 2009a; 188-189.)

EVL 52f.1 §:n mukaan järjestelyä, jossa:

”osakeyhtiö hankkii sellaisen osuuden toisen osakeyhtiön osakkeista, että sen omistamat osakkeet tuottavat enemmän kuin puolet toisen yhtiön kaikkien osakkeiden tuottamasta äänimäärästä, tai, jos osakeyhtiöllä jo on enemmän kuin puolet äänimäärästä, hankkii lisää tämän yhtiön osakkeita ja antaa vastikkeena toisen yhtiön osakkeenomistajille liikkeeseen laskemiaan uusia osakkeitaan tai hallussaan olevia omia osakkeitaan. Vastike saa olla myös rahaa, ei kuitenkaan enempää kuin kymmenen prosenttia vastik-

keena annettujen osakkeiden nimellisarvosta tai nimellisarvon puuttuessa osakkeita vastaavasta osuudesta maksettua osakepääomaa.”

Aiemmin olen todennut, että liiketoimintasiirto on vaihtoehto liiketoimintakaupalle. Samanlainen yhteys on myös osakekaupalla ja osakevaihdolla. Kysymys on siis veroneutraalista järjestelystä, jonka avulla voidaan rakentaa uudenlaisia omistuskokonaisuuksia sukupolvenvaihdosta silmällä pitäen. Siltä osin kuin vastikkeena käytetään rahaa, eli yleensä tasauskeinona, vaihtoa pidetään osakkeiden luovutuksena ja sitä verotetaan luovutusvoiton tavoin. Osakevaihto järjestelynä ei itsessään vielä toteuta sukupolvenvaihdosta, mutta se voi olla hyvä keino niin sanottuna valmistelevana toimenpiteenä tai osana sarjatoimea ennen lopullista omistajanvaihdosta. Osakevaihdossa omistus tavallaan vaihtaa paikkaa kun se siirtyy toisesta yhtiöstä toiseen. (Lakari 2009a: 189.)

Yhtiöoikeudesta osakevaihdolle ei löydy määritelmää ja se on puhtaasti vero-oikeudellinen käsite. Osakeyhtiöoikeudellisesti sitä voidaan pitää suunnattuna osakeantina apporttia vastaan OYL 9 luvun mukaan, ja apporttina on osakevaihdon tapauksessa luovutettavat osakkeet.

Osakevaihdossa noudatetaan jatkuvuuden periaatetta, ja verotus tapahtuu vasta siinä vaiheessa kun osakevaihdossa saadut osakkeet luovutetaan edelleen. Myöskään luovutettujen osakkeiden omistusaika ei katkea vaan se luetaan alkaneeksi siitä hetkestä kun luovutetut osakkeet on hankittu. Osakevaihdossa varainsiirtoveron maksuvelvollisuus syntyy ainoastaan hankkivalle yhtiölle hankittujen osakkeiden käyvän arvon perusteella. Osakevaihdon hyödyllisyys liittyen omistajan katkeamattomuuteen ilmenee seuraavasta esimerkistä.

Esimerkki

A Oy:n osakkaina ovat X, Y, ja Z ja yhtiön osakkeet on omistettu vuodesta 2000. Kyseiset henkilöt omistavat myös B Oy:n, jonka osakkeet on omistettu vuodesta 1993. Suunnitelmien mukaan A Oy:n ja B Oy:n osakkeet myydään vuonna 2014 H Oy:lle, joka on riippumaton ulkopuolinen ostaja. Jos osakkeet myydään näin, A Oy:n osalta saadaan 20 prosentin hankintameno-olettama ja B Oy:n osalta 40 prosentin hankintameno-olettama.

Vaihtoehtoisesti voidaan ensin tehdä osakevaihto, jossa X, Y ja Z vaihtavat A Oy:n osakkeensa B Oy:n osakkeisiin. Osakevaihto ei ole veronalainen luovutus. Osakevaihdon jälkeen B Oy omistaa A Oy:n osakkeet. Jos kaupat nyt tehdään niin, että H Oy os-

taa B Oy:n osakkeet, hankintameno-olettama olisi 40 prosenttia ja kauppahinta kattaisi myös A Oy:n arvon. (vrt. Immonen ym. 2013: 334.)

Esimerkin mukaisessa tilanteessa yli kymmenen vuoden omistusajalla on valtava merkitys, koska hankintameno-olettamana voidaan käyttää 20 prosentin sijasta 40 prosenttia. Osakevaihdon käyttäminen saattaa aiheuttaa mielikuvan, että veroa vältetään keinotelmalla järjestelmän luoman mahdollisuuden kanssa. EVL 52h §:ssä on säännelty yritysjärjestelyitä koskevaa erityistä veronkiertonormia. Lainkohdan mukaan jos on ilmeistä, että järjestelyjen yksinomaisena tai yhtenä pääasiallisista tarkoituksista on ollut veron kiertäminen tai veron välttäminen, muita EVL 52 §:n säännöksiä ei voida tällöin soveltaa. Toisaalta verosuunnittelu on täysin hyväksyttävää lain suomien mahdollisuuksien mukaan. Täytyy kuitenkin muistaa, että yritysjärjestelyillä yleensäkin tulisi olla myös jokin liiketaloudellinen merkitys.

Osakevaihto on yksi mielenkiintoisimmista yritysjärjestelyistä juuri sen vuoksi, että raja veronkierron ja verosuunnittelun välillä voi olla melko häilyvä. Tulkintaongelmat ovat yleisiä, koska oikeustapauskäytäntöä on toistaiseksi melko vähän. Keskusverolautakunnalta saatavan ennakkoratkaisun tai verovirastolta saatavan ennakkotiedon merkitys kasvaa tällaisissa rajanveto-ongelmissa.

4. SUKUPOLVENVAIHDOS LAHJALLA TAI KAUPALLA

Sukupolvenvaihdoksen suunnittelu on syytä aloittaa hyvissä ajoin ja mieluiten niin, että yrittäjä on itse vielä aktiivisesti mukana yritystoiminnassa. Tällöin luopuminen voidaan tehdä hallitusti ja pystytään maksimoimaan yrityksestä saatava taloudellinen hyöty. Luopujan elinaikana sukupolvenvaihdos toteutetaan tavallisimmin kauppana, lahjana tai lahjanluonteisena kauppana. Toteuttamistapaan vaikuttavat muun ohella luopujan rahantarve ja luovutusvoittoverotus sekä jatkajan rahoitusmahdollisuudet. Suunnittelematon sukupolvenvaihdos on kyseessä jos yrittäjä kuolee yllättäen ja yritys siirtyy perintönä nuoremmalle sukupolvelle. Yritysvarallisuuden siirtyminen perintönä on myös verotuksellisesti usein epäedullisin. Suunnitelmallisuudesta voidaan puhua jossain määrin jo silloin kun on perinnöstä on tehty testamentti. Testamentti kertoo siitä, että tulevaisuuden varalle on ainakin jonkinlainen suunnitelma. Tässä luvussa kerron, miten sukupolvenvaihdos toteutetaan testamentilla, kaupalla, lahjalla tai lahjanluonteisella kaupalla.

4.1. Perintö ja testamentti

Omistusoikeuden siirtyminen tarkoittaa lähes poikkeuksetta myös verovelvollisuuden syntymistä. Perintöön ja lahjaan perustuvat vastikkeettomat saannot tulevat verotettavaksi perintö- ja lahjaverolaissa. Tuloveroa suoritetaan sen mukaan mitä verovelvollinen on verovuoden aikana ansainnut. Perintö- ja lahjaveroa sen sijaan suoritetaan satunnaisen omaisuudenlisäyksen johdosta esimerkiksi kuoleman tai lahjoitustoimen seurauksena. Tällaisen omaisuudenlisäyksen vastaanottajalla on nähty olevan veronmaksukykyä, ja täten siitä on perusteltua verottaa välittömästi. Osakeyhtiön sukupolvenvaihdoksissa tilannehan on usein kuitenkin se, että rahan sijasta on saatu yritys tai osa siitä, ja täten veron maksua varten rahaa on irrotettava yrityksestä. Veron ankaruus määräytyy perittäjän ja perijän tai vastaavasti lahjoittajan ja lahjan vastaanottajan sukulaisuussuhteen perusteella. Suomessa on käytössä perintöosuusverojärjestelmä, johon perintö- ja lahjaverotus perustuu. Vero määräytyy kullekin perilliselle tai testamentin saajalle hänen perintö- tai testamenttiosuutensa perusteella. Perintö- ja lahjaverolain 1.1 §:n mukaan joka perintönä, testamentilla tai lahjana saa omaisuutta, on velvollinen suorittamaan siitä valtiolle veroa sen mukaan, kuin perintö- ja lahjaverolaissa säädetään. (Edward Andersson 2004: 119-120; Immonen ym. 2009: 137.)

Aiemmin perintö- ja lahjaveroasteikko oli yhteneväinen. Vuoden 2008 lainmuutoksen yhteydessä ne on eriytetty toisistaan. Veronalaisen perinnön alaraja on samalla nostettu 20 000 euroon. PerVL 14§:n 1 momenttiin on tehty muutos, joka astui voimaan 1.1.2012. Muutos koskee uutta veroluokkaa, jossa yli 200 000 euron perintöosuuksia verotetaan 16 prosentilla. (Lakari 2009a: 49.)

Taulukko 1: Perintöveroa maksetaan I veroluokassa seuraavan asteikon mukaan.

Verotettavan osuuden arvo, €	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla, €	Vero alarajan ylimenevästä osasta, %
20 000 - 40 000	0	8
40 000 - 60 000	1 700	11
60 000 - 200 000	3 900	14
200 000 -1 000 000	23 500	17
1 000 000 -	159 500	20

(Verohallinto 2015)

Taulukko 2: Perintöveroa maksetaan II veroluokassa seuraavan asteikon mukaan.

Verotettavan osuuden arvo, €	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla, €	Vero alarajan ylimenevästä osasta, %
20 000 - 40 000	100	21
40 000 - 60 000	4 300	27
60 000 – 1 000 000	9 700	33
1 000 000 -	319 900	36

(Verohallinto 2015)

Perimyksistä ja testamentista säädetään perintökaaressa. Henkilön kuoltua hänen omaisuutensa jaetaan lakimääräisen perimysjärjestyksen mukaan. Perimysjärjestys taas määräytyy sukulaisuussuhteen mukaan. Elinaikana tehdyllä testamentilla tähän lakimääräiseen perimysjärjestykseen voidaan osittain vaikuttaa. Käytännössä rajoituksena on vain rintaperillisen lakiosaoikeus, jota ei voida testamentilla sivuuttaa. Lakiosan suuruus on puolet lakimääräisestä perintösasta ja rintaperillisen on sitä nimenomaisesti vaadittava.

Testamentin laatimiseen liittyy ankarat muotomääräykset. Testamentin tulee ensinnäkin olla kirjallinen ja laatijansa omakätisesti allekirjoittama. Lisäksi laatijan tulee lähtökohteisesti olla täysi-ikäinen ja itse testamentin täytyy olla kahden esteettömän todistajan yhtä aikaisesti oikeaksi todistama. (Lakari 2009a: 30.)

Testamentti eli jälkisäädös on luonteeltaan tahdonilmaisu, jolla henkilö ilmoittaa tahdonsa omaisuuden jakautumisesta kuolemansa jälkeen. Testamentit voidaan jakaa yleis- ja erityistestamentteihin sen mukaan, kuinka ne on laadittu. Erityistestamentista ilmenee se etuus, joka saajalle tulee. Etuus voi olla esimerkiksi jokin tietty esine tai hallintaoikeus. Yleistestamentissa taas määrätään koko omaisuudesta tai sen murto-osasta, mutta perintö ei ole yhtäläillä yksilöity kuin erityistestamenteissa. Merkityksellistä on myös se, että yleistestamentin saaja on kuolinpesän osakas kun taas erityistestamentin saaja ei sitä ole. (Lindholm 2010: 12-13.)

Testamenteja voidaan jaotella myös sen mukaan, millaisen oikeuden ne saajalleen tuovat. Tavallisesti testamentti on omistusoikeustestamentti, mikä nimensä mukaisesti tarkoittaa sitä, että testamentinsaaja saa täyden omistusoikeuden testamentin määräämään omaisuuteen. Aviopuolisoiden kesken usein käytetty testamentti on rajoitettu omistusoikeustestamentti eli vallintatestamentti. Siinä omaisuus määrätään ensin jollekin tietylle henkilölle ja tämän kuoltua vielä seuraavalle henkilölle. Yleinen tilanne on se, että omaisuus määrätään ensin leskelle ja lesken kuoltua lapsille. Tällöin ensimmäinen testamentinsaaja ei voi itse testamentata saantiaan eteenpäin, koska se on jo määrätty alkuperäisen antajansa toimesta. Testamentti voi olla myös käyttö- tai hallintaoikeustestamentti, jolloin omaisuuden omistusoikeus ja käyttöoikeus määrätään eri henkilöille. Tämä testamentin muoto on myös sellainen, jota usein käytetään aviopuolisoiden kesken. Omistusoikeus voidaan testamentata suoraan lapsille, mutta hallinta- tai käyttöoikeus pidätetään leskellä hänen kuolemaansa asti. Esimerkiksi yhteisesti käytetyn asunon kohdalla tällainen järjestely on usein verotuksellisesti edullisin vaihtoehto, koska siinä säästytään kahdenkertaiselta verotukselta. Leskelle ei tule perintöveroa maksettavaksi, koska verotus tapahtuu siinä vaiheessa kun asunto siirtyy lapsille. (Lindholm 2010: 12-13.)

Testamenttityypin valitsemiseen vaikuttavat lukuisat asiat elämäntilanteesta riippuen ja yhtä ainoaa oikeaa vaihtoehtoa ei ole olemassa sille, mitä testamenttityyppiä tulisi milloinkin käyttää. Sukupolvenvaihdosta ajatellen vaihtoehtoja tulisikin puntaroida muun muassa sen mukaan, mikä olisi yritystoiminnan jatkuvuuden kannalta paras ja verotuk-

sellisesti edullisin vaihtoehto. Jos esimerkiksi lapsista ei ole vielä yritystoiminnan jatkajiksi alaikäisyyden vuoksi, voi olla parempi vaihtoehto testamentata yritys sen jatkajalle. Vaikutusta on myös sillä, missä tilanteessa yritys on, onko sillä esimerkiksi suuri määrä velkaa vai muhkea nettovarallisuus. ”Tilanteessa, jossa yrityksellä on suurehko nettovarallisuus, hallintaoikeustestamentti turvaa yleensä yritystoiminnan jatkajan toimintamahdollisuudet riittävällä tavalla.” (Lakari 2009a: 32.)

4.2. Lahja

Vastikkeettomina sukupolvenvaihdoksen toteuttamiskeinoina pidetään testamenttia, perintöä ja lahjaa. Siviilioikeudessa lahjalle ei ole yhtä ainoa lahjakäsitteen määrittelyä. Lahjan tunnusmerkkeihin kuuluu, että varallisuutta siirretään vapaaehtoisella luovutuksella ja vastikkeetta henkilöltä toiselle. Lahja myös vähentää olennaisesti antajan varallisuutta ja lisää saajan varallisuutta. (Lakari 2009a: 15.)

Lahjana saadusta omaisuudesta on suoritettava veroa perintö- ja lahjaverolain säädösten mukaan ja veroseuraamus määrätään lahjan saajalle. Verotusperusteisiin vaikuttaa lahjan arvo sekä veroluokat ja -asteikot. Lahjan arvon määrittelyn lähtökohtana pidetään varojen arvostamista käypään arvoon eli todennäköiseen luovutushintaan. Verosuunnittelussa keskeinen ajatus on maksettavan veron määrän minimointi oikealla ajoituksella ja sukupolvenvaihdossäännösten hyödyntämisellä. (Petri Manninen 2001: 371.)

Perintö- ja lahjaverolain 11§:ssä määrätään, millä perusteilla eri henkilöt kuuluvat I- ja II-veroluokkaan. Pelkistetysti voidaan sanoa, että I-veroluokkaan kuuluvat lahjansaajan lähimmät sukulaiset ja II-veroluokkaan kaikki muut sukulaiset ja vieraat. Vero on sitä suurempi, mitä kaukaisemmasta sukulaisuudesta on kyse. I-veroluokan veroasteikkoon lisättiin 1.1.2012 neljäs porras yli 200 000 euroa ylittävän lahjan osalta ja vuonna 2013 lisättiin vielä yli miljoonan euron arvoisille perinnöille oma veroprosentti. Toiseen veroluokkaan tehtiin myös muutoksia 1.1.2013, jolloin siihen lisättiin yli miljoonan euron perinnöille tai lahjoille oma veroprosenttinsa.

Taulukko 3: Lahjaveroasteikko, I veroluokka, lahja annettu 1.1.2015 tai sen jälkeen.

Verotettavan osuuden arvo, €	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla, €	Vero alarajan ylimenevästä osasta, %
4 000 - 17 000	100	8
17 000 - 50 000	1140	11
50 000 - 200 000	4770	14
200 000 - 1000 000	25 770	17
1 000 000 -	161 770	20

(Verohallinto 2015)

Taulukko 4: Lahjaveroasteikko, II veroluokka, lahja annettu 1.1.2015 tai sen jälkeen.

Verotettavan osuuden arvo, €	Veron vakioerä osuuden alarajan kohdalla, €	Vero alarajan ylimenevästä osasta, %
4 000 - 17 000	100	21
17 000 - 50 000	2830	27
50 000 – 1 000 000	11 740	33
1 000 000 -	325 240	36

(Verohallinto 2015)

Lahja on täysin vapaa lahjaverosta, mikäli veronalaisen lahjan arvo on alle 4000 euroa. Verovapautta on kuitenkin rajoitettu kolmen vuoden kumulointisäännöllä perintö- ja lahjaverolain 19§:n määräysten mukaan. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että samalle henkilölle voi antaa verovapaita lahjoja yhteensä alle 4000 euron edestä joka kolmas vuosi. Verosuunnittelun kannalta on huomioitava, että lahjojen kumulointi koskee vain samalta lahjanantajalta samalle lahjansaajalle annettuja lahjoja. Kolmen vuoden aika ei määräydy kalenterivuoden tai verovuoden perusteella, vaan se katsotaan tarkalleen lahjoitushetken päivämäärästä kolme vuotta eteenpäin. (Lakari 2009a: 45.)

Lahjansaajan on tehtävä saamastaan lahjasta lahjaveroilmoitus siinä määrin kuin lahjan arvo on vähintään 4000 euroa. Sitä alempiarvoisista lahjoista ei tarvitse tehdä lahjaveroilmoitusta, mikäli verottaja ei sitä erikseen vaadi. Mikäli lahjasta on tehty lahjakirja, on siitä liitettävä jäljennös myös lahjaveroilmoitukseen (vrt. Ossa 2006a: 59). Lahjakirja

on vapaamuotoinen ja se muistuttaa läheisesti kauppakirjaa, sillä siitä tulee ilmetä kaikki lahjoitukseen liittyvät ehdot. Sen tulisi sisältää ainakin seuraavat tiedot: lahjan antaja, lahjan saaja, lahjoituksen kohde sekä omistusoikeuden siirtyminen ja sen ajankohta. Lahjakirjaan merkitään muut tarvittavat lisätiedot esimerkiksi, jos lahja on ennakkoperintöä. Lisäksi lahjakirjaan voidaan merkitä ehdot hallintaoikeuden pidättämisestä, mikäli lahjan antaja pidättää itsellään hallintaoikeuden lahjoituksen kohteeseen. Verotuksen kannalta tilanne ei ole yhdentekevä, sillä hallintaoikeuden pidättäminen vähentää lahjan arvoa ja täten myös maksettavan veron osuutta. Hallintaoikeuden pidättäminen voi koskea esimerkiksi yrityksen osakkeiden tuottoa. Pääsääntöisesti tällainen hallintaoikeus määrätään luovuttajan elinajaksi. Pidätetyn vuosituoton määräksi katsotaan usein jokin suhteellinen osuus osakkeiden arvosta. Yleisesti on käytetty viiden prosentin osuutta osakkeiden käyvästä arvosta. Verotuksessa hallintaoikeuden arvo vähennetään pääomitettuna lahjan arvosta ja se lasketaan kertomalla edusta saatavan vuositulon määrä hallintaoikeuden haltijan ikäkertoimella. (Immonen ym. 2009: 144; Veronmaksajain keskusliitto Ry 2011.)

Taulukko 5: Ikäkerroin määräytyy seuraavasti.

Verovelvollisen (hallintaoikeuden haltijan) ikä	Luku, jolla vuositulon määrä kerrotaan
alle 44 vuotta	12
44 - 52 vuotta	11
53 - 58 vuotta	10
59 - 63 vuotta	9
64 - 68 vuotta	8
69 - 72 vuotta	7
73 - 76 vuotta	6
77 - 81 vuotta	5
82 - 86 vuotta	4
87 - 91 vuotta	3
92 tai enemmän	2

(Immonen ym. 2013: 138.)

Esimerkki

50-vuotias isä lahjoittaa pojalleen 100 000 euron arvosta osakeyhtiön osakkeita siten, että lahjaverotuksessa ei käytetä hyväksi sukupolvenvaihdoshuojennussäännöksiä. Isä pidättää itsellään osinko-oikeuden eliniäkseen. Vakiintunut osinkotuotto lahjan kohteena olevalle osakemäärälle on ollut vuosittain 5000 euroa eli 5% lahjan arvosta. Koska isä on 50-vuotias, lain mukainen ikäkerroin on 11. Kun 5%:n osinkotuotto kerrotaan ikäkertoimella 11, saadaan hallintaoikeuden arvoksi 55% lahjan arvosta. Näin ollen lahjansaaja eli poika maksaa lahjaveroa arvosta $100\,000 - (5\% \times 100\,000) = 45\,000$ euroa. Koska osinkotulo kertyy edelleen isälle, on hän sen osalta jatkossakin verovelvollinen tuloverotuksessa.

4.3. Lahjanluonteinen kauppa

Kun omaisuutta myydään alennuksella, kyseessä on alihintainen kauppa. Alihintaisella kaupalla tarkoitetaan luovutusta, jossa vastike on käypää arvoa olennaisesti pienempi. Alihintainen kauppa saattaa aiheuttaa saajalleen lahjaveroseuraamuksia. Luovutuksen kohteena voi tässä yhteydessä olla esimerkiksi perheyhtiön omistukseen oikeuttavat osakkeet. PerVL:ssa ei ole määritelmää lahjan käsitteelle niin kuin aiemmin olen maininnut. Sen sijaan lahjanluonteisesta kaupasta säännellään PerVL 18.3 §:ssä, että sovitun vastikkeen ollessa enintään $\frac{3}{4}$ käyvästä hinnasta, katsotaan käyvän hinnan ja vastikkeen välinen erotus lahjaksi. Luovutus on siis muodoltaan osittain kauppa ja osittain lahja. (Lakari 2009a: 49.)

Esimerkki

A myy 200 000 euron arvoisen kesämökin B:lle 140 000 eurolla. Kauppahinnan ollessa nyt vain 70 prosenttia käyvästä hinnasta, kauppahinnan ja käyvän hinnan välinen erotus eli 60 000 euroa katsotaan B:n saamaksi lahjaksi. Sen sijaan jos B olisi maksanut kesämökistä hiukankin yli 150 000 euroa eli niin, että kauppahinta olisi yli 75%, kauppahinnan ja käyvän hinnan erotusta eli 50 000 euroa ei olisi verotettu lainkaan.

Lahjanluonteisella kaupalla voi olla vaikutusta myös lahjan antajan tuloverotuksen kannalta. Keskeiseksi kysymykseksi muodostuu luovutettujen osakkeiden hankintameno määräytyminen. Säännös on tullut vuonna 2005 ja se löytyy tuloverolain 47.5§:stä. Sen mukaan jos luovutus on tapahtunut alihintaisena PerVL 18.3§:ssä tarkoitetulla tavalla, luovutus jaetaan osakkeista maksetun hinnan ja käyvän arvon suhteen perusteella vas-

tikkeettomaan ja vastikkeelliseen osaan. Vastikkeellisesti luovutetun osuuden hankintamenoksi katsotaan tällöin siihen kohdistuva hankintamenon osa. Säännöksellä on varmistettu se, että luovutusvoiton verokohtelu pysyy samanlaisena riippumatta siitä toteutetaanko lahjoitus ja kauppa samalla kertaa vai erillisinä toimenpiteinä. (Immonen 2009: 191-193.)

Lahjanluonteisia kauppoja on kaksi eri tyyppistä ja seuraavassa käsittelen sukupolvenvaihdoksille ominaisempaa tapaa. PerVL 18.3 §:n mukainen lahjanluonteinen kauppa on ensisijainen ja liittyy kaikkiin kauppoihin. Siinä siis $\frac{3}{4}$ kaupan kohteen käyvästä hinnasta tulisi vähintään maksaa, jotta välttyttäisiin lahjaveroseuraamuksilta. Sukupolvenvaihdoksia on pyritty helpottamaan huojennussäännöksillä ja lahjanluonteisiin kauppoihin liittyen PerVL 55.3§:ssä on erityinen säännös, missä poiketaan PerVL 18.3§:stä, mikäli vaaditut edellytykset täyttyvät. Edellytyksiin kuuluu tässä yhteydessä, että luovutuksen kohteena on yritys tai sen osa. Tällöin yritys voidaan myydä osittain vastikkeellisesti ja osittain vastikkeettomasti ja erona aiempaan lahjanluontoiseen kauppaan on se, että vastikkeen tulee olla yli puolet käyvästä arvosta, jotta lahjaverosta voitaisiin välttyä. Jos mainitut vaatimukset toteutuu, lahjavero jätetään maksamatta. Jos vastike on tasan puolet, huojennusta ei myönnetä. Tällä järjestelyllä on pyritty turvaamaan jatkajan asemaa lahjanluonteisissa kaupoissa. Järjestelyn johdosta onkin hyvin tavanomaista, että sukupolvenvaihdoksissa yritys tai sen osa myydään sopimalla kauppahinta niin, että se hädin tuskin ylittää puolet yrityksen käyvästä arvosta.

4.4. Omien osakkeiden hankkiminen tai lunastaminen

Yrityskauppa on yksinkertainen ja selkeä tapa siirtää omistus uudelle sukupolvelle, mutta ongelmaksi muodostuu usein jatkajan rahoitusmahdollisuudet. Yrityskaupassa on mahdollista sopia, että osa kauppahinnasta jäädään velaksi, mutta loppuosan hankkimiseen tarvitaan usein myös ulkopuolista rahoitusta. Rahoituksen hankkiminen on tänä päivänä verrattain haastavaa, koska pankit ja rahoituslaitokset ovat tiukentaneet luotonantokriteerejään lisääntyneen säätelyn ja heikon taloustilanteen seurauksena koko Euroopan alueella. Pankit ovat hillinneet riskinottoaan ja vaativat suurempia pääomia riskin katteeksi. Pääomalle vaaditaan myös parempia tuottovaatimuksia. Tilanne heijastuu suoraan pk-yrityksiin, jotka joutuvat maksamaan lainoistaan suurempia kuluja. Optimaalinen tilanne omien osakkeiden hankkimiselle on silloin kun yhtiöllä on runsaasti

rahoituspotentiaalia, mutta yritystoiminnan jatkajalla resursseja on niukasti. (Immonen ym. 2013: 213; Kotilainen 2014.)

Omien osakkeiden hankkiminen on hyvä keino helpottaa jatkajan rahoitusmahdollisuuksia sukupolvenvaihdosta ajatellen. Yksinkertaisesti yhtiö siis ostaa omat osakkeensa yhtiön omistajalta. Yritystoiminnan jatkajan osakkeiden määrä ei muutu, mutta hänen omistusosuutensa kasvaa olettaen, että hänellä on alunperinkin ollut jonkinlainen omistusosuus yhtiössä. Se osa kauppahinnasta, jonka yhtiö pystyy maksamaan jakokelpoisilla varoillaan, vähentää suoraan jatkajan rahoitustarvetta. Jatkaja kuitenkin käyttää tällöin välillisesti omaa tulevaisuuden varallisuuttaan, koska yrityksen varallisuustilanne luonnollisesti heikkenee ja samalla myös tulevaisuuden osingonmaksukyky. Omien osakkeiden hankkimiseen ei voida soveltaa TVL 48.1 §:n verovapaussäännöksiä, koska ostajana toimii yhtiö eikä sukulainen. Omien osakkeiden hankkimisella tarkoitetaan yleisesti suunnattua hankkimista jos se tehdään sukupolvenvaihdostarkoituksessa. Suunnattu hankkiminen tarkoittaa, että osakkeita hankitaan muutoin kuin osakkeenomistajien omistamien osakkeiden suhteessa. Tavallisesti hankinnan kohteena on vanhempien eli luopuvien yrittäjien osakkeet perheyrietyksessä. (Immonen ym. 2013: 214-216.)

Omien osakkeiden hankkimiseen liittyy sekä yhtiöoikeudellisia että verotuksellisia kysymyksiä. OYL:n 15 luvussa on säädökset omien osakkeiden hankkimisesta ja lunastamisesta. Kun osakkeita hankitaan, osakas luopuu vapaaehtoisesti omistamistaan osakkeista. Hankkiminen on syytä erottaa lunastamisesta, missä osakas on pakotettu luopumaan osakkeistaan yhtiöjärjestysmääräyksen tai OYL:n perusteella. OYL 15 luvun 11 §:ssä säädetään siitä, että yksityinen osakeyhtiö ei saa hankkia kaikkia omia osakkeitaan. Käytännössä on siis riittävää, että edes yksi osake on jonkun muun omistuksessa. Osakkeiden hankkimisessa on kysymys yhtiön varojen jakamisesta – yhtiön varallisuus pienenee ja osakkeenomistajan varallisuus kasvaa. Näin ollen omien osakkeiden hankkimisessa on otettava huomioon myös OYL 13 luvun säännökset. Varojenjaolle tulee olla lain mukaiset edellytykset ja sitä arvioidaan kahden eri tarkistuksen mukaan – tasetestillä ja maksukykyisyystestillä. Tasetesti ilmaisee, onko taseessa viimeisen tilinpäätöksen perusteella jakokelpoisia varoja vai ei. Maksukykyisyystestillä varmistetaan, että yhtiö pystyy selviytymään tulevista vastuista ja velvoitteistaan vielä sen jälkeen kun yhtiön varoja on käytetty omien osakkeiden hankintaan. Yhtiön talouden tilasta tulee siis olla selvä ja kokonaisvaltainen kuva. Osakkeiden hankkimisesta ja lunastamisesta päättää pääsääntöisesti yhtiökokous määräenemmistöllä. Joissain tilanteissa myös halli-

tus voi tehdä päätöksen yhtiökokouksen antaman valtuutuksen perusteella. (Lakari 2009a: 91.)

Yhtiön varojenjaon on perustuttava vahvistettuun tilinpäätökseen. Käytännössä osakkeiden hankkimiseen käytetään yleensä vapaata omaa pääomaa eli ensisijaisesti voittovaroja ja toissijaisesti sijoitetun vapaan oman pääoman rahastoa (SVOP). Hankkimiseen voidaan käyttää myös sidottua omaa pääomaa tietyin ehdoin. Sidotun oman pääoman käyttäminen ja osakepääoman alentaminen edellyttää velkojainsuojamenettelyn noudattamista, josta on säädetty OYL:n 14 luvussa. Velkojainsuojamenettely tarkoittaa sitä, että velkojilla on tietyin edellytyksin mahdollista vastustaa osakepääoman alentamista. Osakepääomaksi on omien osakkeiden hankkimisen jälkeenkin jäätävä vähintään 2 500 euroa. (Lakari 2009a: 92-93.)

Yhtiö voi pitää hallussaan omia osakkeitaan rajoituksettoman ajan tai vaihtoehtoisesti osakkeet voidaan mitätöidä tai luovuttaa eteenpäin. Edelleen luovuttaminen voi tapahtua joko vastikkeellisesti tai vastikkeetta. Jos osakkeet myydään eteenpäin, on kyseessä verovapaa luovutus. Luovutus on ollut verovapaa vuodesta 2009 lähtien voimaan saatun verouudistuksen johdosta kun luovutukset ennen sitä ovat olleet pääsääntöisesti veronalaisia. Koska luovutus on verovapaa, mahdollinen luovutustappio on yhtiön verotuksessa vähennyskelpoton. (Lakari 2009b: 38-40.)

Verotuksen kannalta olennaisin kysymys liittyy siihen, verotetaanko kauppaa luovutusvoiton sijasta peiteltynä osingon jakona. Turvallisinta on käyttää lunastushintana osakkeiden käypää arvoa. Jos yhtiö maksaa osakkeenomistajalle tai tämän omaiselle käypää hintaa korkeamman määrän, voidaan käyvän hinnan ylittävää määrää pitää peiteltynä osingonjakona. Peitellystä osingosta säädetään verotusmenettelylain (VML) 29 §:ssä. VML 29.1 §:n mukaan peitellystä osingosta verotetaan jos on ilmeistä, että yhtiö on antanut osakkaalleen tai tämän omaiselle rahanarvoisen etuuden ja hinnoittelu on olennaisesti tavallisesta poikkeava. Ensimmäinen momentissa on painotettu hinnoittelupoikkeamaa. Pykälän toinen momentti koskee nimenomaisesti yhtiön varojen jakamista osakkaille osakkeita lunastamalla tai hankkimalla. Verotus toimitetaan peiteltynä osingonjakona jos on ilmeistä, että toimenpiteellä on tarkoitus välttää osingoista menevä vero. Osingosta menevän veron välttäminen on toisessa momentissa tarkastelun kohteena. Pykälän ensimmäinen ja toinen momentti eroavat asialuonteeltaan toisistaan, joten peitelty osingonjako voi tulla kysymykseen kummassakin tilanteessa. Luovutus synnyttää peiteltyä osinkoa yhtiön maksaessa osakkeista ylihintaa, vaikka luovutus ei tapahtuisikaan osingosta menevän veron välttämistarkoituksessa.

Peitelty osingonjako ei kuitenkaan yleensä tule kysymykseen lainkaan jos toimenpiteen tarkoitus on edesauttaa sukupolvenvaihdosta yrityksessä. Peitelystä osingonjaosta on paljon oikeuskäytäntöä, koska tilanteita voi olla hyvin erilaisia ja jokainen niistä on käsiteltävä omanaan. Joitain lieventäviä ja raskauttavia asianhaaroja voidaan käyttää apuna, mutta täydellistä nyrkkisääntöä ei ole siitä, tuleeko peitelty osingonjako kysymykseen vai ei. Lieventävä olosuhteena voidaan pitää esimerkiksi sitä jos luopuvalta osakkeenomistajalta hankitaan kaikki osakkeet eikä ainoastaan osaa niistä tai jos osakkeet hankitaan sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseksi. Raskauttaviin olosuhteisiin voidaan puolestaan lukea esimerkiksi tilanteet, joissa osakelunastukset eivät johda osakasasemien suhteelliseen muuttumiseen tai kauppahinta kuitataan antamalla osakkeenomistajalle velat anteeksi. Verohallinnon ohjeessa koskien yrityksen sukupolvenvaihdoksen verotusta vuodelta 2011 todetaan, että peiteltyä osinkoa ei sovelleta seuraavissa tilanteissa:

- ”yritystoiminnan jatkajan omistusosuus sukupolvenvaihdoksen kohteena olevassa yhtiössä kasvaa omien osakkeiden hankkimisen myötä merkittävästi
- luopuva osakas menettää hankkimisen ja mahdollisten muiden samassa yhteydessä toteutettujen omistusjärjestelyjen (esimerkiksi kaupan tai lahjoituksen) myötä enemmistöosakkuutensa, eikä jäljelle jäävää omistusosuutta ole pidettävä merkittävänä (enintään noin 20 prosenttia)
- käytetty lunastus- tai ostohinta on enintään osakkeiden käypä arvo ja
- sukupolvenvaihdoksen jälkeiset uudet osakkaat ryhtyvät hoitamaan yhtiötä aktiivisesti toimivina yrittäjinä ja tosiasiallisesti käyttävät myös valtaansa yhtiössä.”

(Verohallinnon ohje 2011.)

Jos peitelty osingonjako tulee sovellettavaksi, verotus muodostuu normaalia huomattavasti ankarammaksi. Osakkeenomistajan ollessa yksityishenkilö, etua verotetaan 70 prosentin mukaan hänen saamanaan ansiotulona, jolloin jäljelle jäävä 30 prosenttia on verovapaata tuloa. Järjestelyistä aiheutuvat kustannukset jäävät yhtiön tappioksi, sillä ne eivät ole verotuksessa yhtiölle vähennyskelpoisia. Lisäksi sekä osakkaalle että yhtiölle määrätään usein myös veron korotus. Kokonaisuudessaan järjestely voi käydä hyvin kalliiksi ja tilanteita on syytä välttää. (Lakari 2009b: 127.)

4.5. Liiketoiminta- eli substanssikauppa

Liiketoimintakauppa on yksi yleisimmistä yrityskaupan toteuttamistavoista osakekaupan ohella. Liiketoimintakauppa eli substanssikauppa on järjestely, jossa yhtiö myy ostajalle jonkin tietyn liiketoiminnan ja siihen liittyvää varallisuutta. Liiketoimintakaupassa myyjänä on yritys eikä osakkeenomistaja, ja osakekaupasta liiketoimintakauppa eroaa myös siinä, että kaupan kohteena ei ole yhtiön omistamiseen oikeuttavat osakkeet. Liiketoimintakaupassa ostajalle siirtyy siis vain erikseen sovittu omaisuus, oikeudet ja velvollisuudet. Kaupan kohteena on yleensä liiketoimintaan sitoutunut omaisuus kuten koneet, laitteet, kalusto, varasto ja sopimuskanta. (Immonen 2009: 32.) Sopimusehdot ovat liiketoiminnan kaupoissa ensi arvoisen tärkeitä, sillä kaupan myötä voidaan siirtää myös velkoja ja vastuita edellyttäen, että siihen on velkojien suostumus. (Blumme 2008: 11-13.) ”Velvoiteoikeudellisen perussäännön mukaan velkavastuun siirtämiseen vaaditaan velkojan suostumus.” (Immonen ym. 2013: 36.)

Liiketoimintakaupassa työntekijät siirtyvät yleensä vanhoina työntekijöinä eli voimassa olevin työsuhde-ehtoin, sillä kyseessä on työoikeudellisesti pääsäännön mukaan liikkeen luovutus. TSL 1:10 §:n mukaan ”liikkeen luovutuksessa työnantajan luovutushetkellä voimassa olevista työsuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä niihin liittyvät työsuhde-etuudet siirtyvät liikkeen uudelle omistajalle tai haltijalle.”

4.5.1. Myyjän näkökulma ja verotus

Myyjäyhtiön osalta liiketoimintakaupasta päättäminen kuuluu yleensä hallitukselle tai vaihtoehtoisesti ratkaisu voidaan tehdä yhtiökokouksessa riippuen yhtiöjärjestyksen määräyksistä. Esimerkiksi merkittävän suuren osuuden myyminen liiketoiminnasta saattaa aiheuttaa jopa toimialan muutoksen, ja tällöin hallitus ei voi tehdä ratkaisua ilman yhtiökokousta. OYL 5:30 §:ssä on säännökset määräenemmistön suostumuksesta jos liiketoimintakaupalla on tarkoitus myydä yhtiön koko liiketoiminta. Yhtiökokouksen määräenemmistöksi katsotaan lähtökohtaisesti kaksi kolmasosaa.

Liiketoimintakaupassa on kysymys yhtiön saamasta tulosta, joten myös verotus kohdistuu myyjäyhtiöön. Yhtiötä verotetaan EVL:n yleisten periaatteiden mukaan. Kauppahinnasta vähennetään myydyn omaisuuden poistamattomat hankintamenot EVL 7 §:n mukaan. Yhtiölle kertyy täten tuloja omaisuuden rakenteen, poistojärjestelmän ja pois-

tamattoman hankintamenon mukaan. (Ossa 2011: 271.) Kaupan myötä liiketoiminnassa mahdollisesti tehdyt varaukset purkautuvat, kuten takuuvaraus (EVL 47 §).

4.5.2. Ostajan näkökulma ja verotus

Liiketoimintakauppa on ostajan kannalta yleensä helpompi ja turvallisempi vaihtoehto kuin osakekauppa, sillä kauppa kohdistuu erikseen sovittuihin tase-eriin ja näin ollen ostaja tietää tarkalleen mitä saa rahoilleen vastineeksi. Liiketoiminnan kannalta epäolennaiset tase-erät voidaan jättää myyjäyhtiöön. Due Diligence –prosessin ei tarvitse välttämättä olla niin laaja kuin koko yhtiötä ostettaessa. Velat ja vastuut eivät siirry ostajalle ellei siitä erikseen nimenomaisesti sovita. Myöskään varallisuusveroa ei tule maksettavaksi ellei kauppaan sisälly rakennuksia, rakennelmia tai arvopapereita. (Lakari 2009a: 40.) Liiketoimintakaupassa siirtyvää omaisuutta kuten koneita ja laitteita on mahdollista käyttää kauppahintavelkojen vakuutena, mikä taas helpottaa rahoituksen saantia.

Poistojärjestelmä elinkeinoverolaissa on erilainen eri omaisuuserille, joten kauppakirja tulisi laatia niin, että siitä selviää kauppahinnan jakautuminen kohteena olevan varallisuuden kesken. Ostajayhtiön kannalta tällä on merkitystä, koska se voi tehdä liiketoiminnan kaupassa hankkimastaan käyttöomaisuudesta poistot hankintamenon mukaan. Verotuksellisesti olennaista on, että kauppahinnan kohdentaminen eri omaisuuserille tehdään samoin perustein sekä ostajan että myyjän osalta. Verotuksellisesti olisi edullisinta, että kauppahinta kohdistuisi mahdollisuuksien mukaan jaksotettaviin omaisuuseriin. Esimerkiksi käyttöomaisuuden osalta koneisiin ja kalustoihin sovelletaan 25% prosentin menojäännöspoistoa kun taas esimerkiksi tuotantorakennusten osalta voidaan jäännösarvopoisto tehdä vain 7 prosentin mukaan. Kaikki jäljelle jäävä osa kauppahinnasta, mitä ei voida kohdentaa millekään tietylle omaisuuserälle, on liikearvoa eli ns. goodwilliä, mikä poistetaan tasapoistoina tulevan 5-10 vuoden aikana. (Lakari 2009a: 70; Immonen ym. 2013: 77.)

4.6. Osakekauppa eli omistuskauppa

Osakekauppa eli omistuskauppa on yksi yrityskaupan toteutustavoista ja se perustuu rahavastikkeeseen. Kaupassa myyjänä on osakkeiden omistaja ja kaupan kohteena ovat yhtiön omistukseen oikeuttavat osakkeet. Sukupolvenvaihdoksissa ostajana on yleensä

yritystoiminnan jatkaja. Yrityskauppaan, joka tehdään sukupolvenvaihdoksen toteuttamiseksi, soveltuvat samat säännöt kuin muihinkin yrityskauppoihin. Osakeyhtiössä osakkeenomistajalla on oikeus luovuttaa osakkeensa haluamallaan ehdoilla ostajalle ilman, että siihen tarvitsisi kysyä muiden osakkeenomistajien lupaa. Kysymys on osakkeiden vaihdannan vapaudesta. Käytännössä luovutuksia on kuitenkin rajoitettu yhtiöjärjestyksellä ja osakassopimuksella. Yhtiöjärjestyksestä on syytä tarkastaa mahdolliset lunastus- ja suostumuslausekkeet (OYL 3:7 ja 8 §). (Immonen ym. 2013: 24-25.)

4.6.1. Myyjän näkökulma ja verotus

Osakekauppa on myyjän kannalta irtaimen omaisuuden kauppa, joten siihen ei kohdistu kovin tiukkoja muotovaatimuksia. Sopimus voidaan tehdä joko suullisesti tai kirjallisesti, mutta suositeltavaa on tehdä sopimus kirjallisesti. Osakekauppaa on luonnehdittu selkeimmäksi ja turvallisimmaksi vaihtoehdoksi myyjälle, koska hän vapautuu tällöin yhtiön kaikista vastuista poikkeustapauksia lukuun ottamatta. Myynnin kohteena olevan yrityksen varallisuusasema ei muutu osakekaupan johdosta, sillä varat ja velat säilyvät yhtiön varallisuuserinä. Myöskin sopimussuhteet säilyvät pääosin ennallaan. Yrityksen omistuksen vaihtuminen voi kuitenkin johtaa merkittäviinkin muutoksiin yritysilmapiirissä jos esimerkiksi henkilöstössä tapahtuu samalla paljon vaihtelua.

Yleensä myyjä joutuu maksamaan veroa saamastaan luovutusvoitosta TVL:n yleisten periaatteiden mukaisesti. Jos kauppa tehdään myyjän elinkeinotoiminnassa, verotus tapahtuu EVL:n säännösten mukaan. Osakkeet luetaan elinkeinotoiminnan tulolähteeseen jos ne palvelevat elinkeinotoimintaa. Tällainen liittymä on esimerkiksi konserniyhtiöissä, joissa emoyhtiö omistaa tytäryhtiönsä. Olen rajannut konsernit tämän tutkielman ulkopuolelle, joten keskityn tässä kohtaa vain TVL:n alaisten luovutusten tarkastelemiseen. TVL 45-49 §:ssä säännellään luovutusvoiton verotuksesta ja TVL 50 §:ssä luovutustappion vähennyskelpoisuudesta. Silloin kun luonnollinen henkilö tai kuolinpesä myy omistamansa yrityksen täysin ulkopuoliselle ostajalle, on luovutusvoitto myyjälle veronalaista tuloa ja mahdollinen luovutustappio on vähennyskelpoinen muista luovutusvoitoista. Omaisuuden luovutuksesta saadun voiton määrä lasketaan siten, että luovutushinnasta vähennetään omaisuuden hankintamenon poistamatta olevan osan ja voiton hankkimisesta johtuneiden menojen yhteismäärä. Tämä on pääsääntö luovutusvoiton määrän laskemiselle. Todellisen hankintamenon ja voiton hankkimisesta johtuneiden menojen sijasta voivat luonnollinen henkilö, kotimainen kuolinpesä ja yhteisetuus käyttää hankintameno-olettamaa. Käytännössä valinta tehdään sen perusteella, kumpi tulee myyjälle edullisemmaksi. TVL 46.1 §:n mukaan luovutushinnasta vähennettävä määrä

on aina vähintään 20 prosenttia, ja jos luovutettava omaisuus on ollut luovuttajalla vähintään kymmenen vuotta, vähennettävä määrä on vähintään 40 prosenttia luovutushinnasta. Hankintameno-olettaman lisäksi luovutushinnasta ei saa vähentää enää mitään muuta, kuten voiton hankkimisesta syntyneitä menoja. (Kukkonen 2007: 73; Ossa 2006b: 126-127.)

Luovutusvoitto lasketaan myyjän pääomatuloksi ja sitä verotetaan 30 prosentin mukaan. Siltä osin kuin verovelvollisen pääomatulon määrä ylittää 40 000 euroa kyseisenä verovuonna, pääomatulon verokanta on 32 prosenttia. Hankintameno-olettamaa käytettäessä maksettavan veron määräksi muodostuu normaaliomistuksessa 24 prosenttia ja yli kymmenen vuoden omistuksessa 18 prosenttia. (Verohallinnon Ohje: 2013.)

Joissain sukupolvenvaihdostilanteissa on mahdollista, että myyjän saama luovutusvoitto on kokonaan verosta vapaa ja tällöin myös mahdollinen luovutustappio on vähennyskelvoton. Luovutusvoiton verovapaus edellyttää kuitenkin riittävän pitkää yrityksen omistusaikaa ennen luovutusta ja lisäksi riittävän läheistä sukulaisuussuhdetta myyjän ja ostajan välillä. Verovapaasta yrityskaupasta kerron enemmän viidennessä luvussa, jossa käyn sukupolvenvaihdoshuojennuksia tarkemmin läpi. (Immonen 2011: 80.)

4.6.2. Ostajan näkökulma ja verotus

Ostajalle osakekauppa voi olla joskus arvaamaton, jos kaupantekohetkellä on jäänyt jokin asia huomioimatta. Ostajan kannalta olisi järkevää tehdä selvityksiä yhtiön toiminnasta due dilligence –selvityksen avulla, jotta kaupan yhteydessä ei tulisi turhia yllätyksiä. Kaupan kohteen sisällön selvittäminen on ensiarvoisen tärkeää ostajan kannalta. Sananmukaisesti due dilligence –selvitys tarkoittaa ”asianmukaista huolellisuutta”. Selvitys koskee yhtäläillä lähipiirissä tehtyjä kauppvoja kuin ulkopuolisen henkilön kanssa tehtyjä kauppvoja. Selvityksen laajuus voi kuitenkin olla hieman suppeampi perhepiirissä tehdyn yrityskaupan kesken. On kuitenkin huomioitava, että perhepiirissäkin voi ilmetä erimielisyyksiä jälkikäteen ja ”sukulaisten väliset riidat ovat riidoista tuskallisimpia.” Due dilligence –selvityksen avulla yrityksestä tulisi saada riittävän kattava ja totuudenmukainen kuva, jotta vältetään yllätyksiltä. Tarkastuksen kohteena voi olla esimerkiksi laskentajärjestelmät ja taloushallinto, sopimusriskit, operatiivinen toiminta, valmistusprosessi ja mahdolliset kilpailuoikeudelliset olosuhteet. Prosessi voi kohdistua moniin eri seikkoihin. Selvitystyötä tehdään eri alan asiantuntijoiden kesken tiimityöskentelyllä.

Immonen ja Lindgren ovat jaotelleet selvitystyöt viiteen eri osa-alueeseen:

- liiketoimintaselvitys
- oikeudellinen selvitys
- taloudellinen selvitys
- veroselvitys sekä
- ympäristöriskit (Immonen ym. 2013: 31.)

Osakekauppa ei ole yleensä paras vaihtoehto ostajan kannalta, koska hänelle edullisinta olisi, että kauppahinnan saisi vähennettyä verotuksessa. Osakekaupassa tämä ei kuitenkaan onnistu niin kuin se onnistuu liiketoimintakaupassa, missä hankintamenot siirtyvät ostajan taseeseen. Osakekaupassa ostajan kannalta tärkeäksi muodostuukin yrityskaupan jälkihoito. Jälkihoitona yritys voidaan esimerkiksi purkaa tai sulauttaa johonkin toiseen yritykseen. Yritysjärjestelyihin keskityn kuitenkin tarkemmin omassa luvussaan jäljempänä.

Ostajan on osakekaupassa huomioitava, että kaupan yhteydessä on aina maksettava myös varainsiirtoveroa 1,6 prosenttia ostettavien osakkeiden kauppahinnasta, sillä osakkeet ovat arvopapereita. Varainsiirtovero on suoritettava kahden kuukauden kuluessa kauppakirjan allekirjoittamisesta.

5. SUKUPOLVENVAIHDOSTEN HUOJENNUSSÄÄNNÖKSET

Sukupolvenvaihdosten huojennuksien säätäminen ja edelleen kehittäminen turvaa yritystoiminnan jatkuvuutta sekä työpaikkoja. Sukupolvenvaihdoksen aiheuttamaa verokustannusta on perinteisesti voitu minimoida käyttämällä hyväksi sekä perintö- ja lahjavero-laissa että tuloverolaissa olevia huojennussäännöksiä. Karkeasti ottaen voidaan sanoa, että yrityksestä luopuvaan sovelletaan TVL:n huojennussäännöksiä ja yritystoiminnan jatkajaan PerVL:n sisältämiä huojennussäännöksiä. Sukupolvenvaihdoksen yhteydessä myös kohteena olevan yrityksen verotukseen on mahdollista vaikuttaa. (vrt. Kukkonen 2011: 245.) Sukupolvenvaihdoshuojennus terminä on perintö- ja lahjavero-laissa hieman harhaan johtava, sillä verohuojennusten saaminen ei edellytä sukulaisuutta luovuttajan ja luovutuksensaajan välillä. Sen sijaan jäljempänä kappaleessa 5.2. käsitellään tuloverolain mukaista huojennussäännöstä, missä nimenomaisesti edellytetään riittävän läheistä sukulaisuussuhdetta huojennuksen saamiseksi. (Lakari 2009a: 86.)

5.1. Sukupolvenvaihdoksen huojennukset perintö- ja lahjavero-laissa

Sukupolvenvaihdosta koskevat säännökset perintö- ja lahjavero-laissa ovat pysyneet pitkälti samansisältöisinä jo yli 30 vuotta. Siitä huolimatta aihetta koskeva oikeuskäytäntö kehittyy edelleen jatkuvasti ja säännösten käytännön soveltaminen vaatii yhä oikeuskäytännön kannanottoja. Perintö- ja lahjavero-laissa verotaakka kohdistuu lahjan saajaan. Huojennuksilla on pyritty helpottamaan yritystoiminnan jatkajan asemaa, ja hänen rahoituksen järjestämistä. Säännökset perintö- ja lahjaveron maksuaikaa ja maksuunpanoa koskevista verohuojennuksista ovat PerVL 55-57 §:ssä. Pohjahuojennukseksi kutsuttu PerVL 55 § mahdollistaa lahjaveron huojentamisen jopa kokonaan kaikkien edellytysten täytyessä. Täydellinen lahjan verottomuus koskee yritystoiminnan jatkajaa, mikäli kauppahinta on yli 50 prosenttia myytyjen osakkeiden tai osuuksien käyvästä arvosta. Huojentaminen toteutetaan jättämällä lahjavero maksamatta. Mikäli vastikkeen määrä on alle 50 prosenttia, veroa voidaan huojentaa vain osittain. Aiemmin kertomastani lahjanluonteisesta kaupasta ja sitä koskevan PerVL 18.3 §:n pääsäännön mukaan lahjaverotus ei ylipäänsä koske luovutuksia, joissa maksettu hinta on yli $\frac{3}{4}$ käyvästä arvosta. (Kukkonen 2011: 248.)

5.1.1. Huojennuksen edellytykset

Huojennuksen saaminen edellyttää, että verovelvollisen on sitä kirjallisesti vaadittava verovirastolta ennen perintö- ja lahjaverotuksen toimittamista. Vaatimus tulisi esittää lahjoitustilanteissa lahjaveroilmoituksessa tai perintötilanteissa esimerkiksi perukirjassa ja mikäli perillisiä on useita, vaatimus tulee tehdä jokaisen osalta erikseen. Huojennuksen vaatiminen kirjallisesti on suositeltavaa, jotta tulkintaongelmien takia verohuojennus ei jää saamatta. KHO:n oikeustapaus vuodelta 1986 on selkeä tilanne, jossa huojennusta ei sovellettu. ”Verovelvolliset eivät ennen perintöverotuksen toimittamista olleet esittäneet vaatimusta 63a §:n (nyk. 55 §) huojennussäännösten soveltamisesta. Vaatimusta ei voitu esittää enää lääninoikeudessa.” Kuitenkin KHO 1987 B 632 tapauksessa huojennus myönnettiin vaikka vaatimus ei ollut asianosaisen erillinen yhteydenotto. Oikeustapauksessa kysymys oli siitä, että perukirjassa oli pyyntö saada maksaa perintövero mahdollisimman pitkällä maksuajalla. Tapauksessa nähtiin olevan vaatimus perintöveron osan maksuunpanematta jättämiselle. (Immonen ym. 2013: 141-144.)

PerVL:ssa yrityksen käsitettä ei ole varsinaisesti määritelty. Käytännössä huojennusta sovelletaan kaikkiin elinkeinotoimintaa harjoittaviin yrityksiin, joita verotetaan EVL:n mukaan toimialasta sen enempää riippumatta. Esimerkiksi arvopaperikauppaa harjoittavaan yhtiöön voidaan pääsääntöisesti soveltaa huojennussäännöstä, mikäli yhtiön toimintaa pidetään elinkeinotoimintana. Elinkeinotoimintana pidettävältä arvopaperikaupalta edellytetään jatkuvuutta, suunnitelmallisuutta, aktiivisuutta, taloudellisen riskinottoa ja voiton tavoittelemista. Edellä mainittuja tunnusmerkkejä arvioidaan kokonaisuutena. Yritykseen, joka harjoittaa ainoastaan TVL:n mukaan verotettavaa toimintaa, ei siis voida soveltaa huojennussäännöstä. Tuloverolain (TVL) mukaan verotettavat asunto- ja kiinteistöosakeyhtiöt jäävät täten huojennuksen soveltamisen ulkopuolelle. (Verohallinnon Ohje 2011.)

Sukupolvenvaihdoshuojennuksen soveltuminen edellyttää muiden säännösten ohessa kolmea perussääntöä. PerVL 55 §:n mukaan ”perintö- tai lahjaverosta jätetään verovelvollisen Verohallinnolle ennen verotuksen toimittamista tekemästä pyynnöstä osa maksuunpanematta, jos:

- 1) veronalaiseen perintöön tai lahjaan sisältyy maatila, muu yritys tai osa niistä;
- 2) verovelvollinen jatkaa perintönä tai lahjana saaduilla varoilla maatalouden tai maa- ja metsätalouden harjoittamista tai muuta yritystoimintaa perintönä tai lahjana saadulla maatilalla tai näin saadussa yrityksessä; ja
- 3) edellä 1 kohdassa tarkoitettusta maatilasta, muusta yrityksestä tai niiden osasta määrätyn perintö- tai lahjaveron suhteellinen osa koko verosta on suurempi kuin 850 euroa.”

Veronalaiseen perintöön tai lahjaan tulee sisältyä vähintään 10 prosenttia yrityksen omistamiseen oikeuttavista osakkeista tai osuuksista. Kymmenellä prosentilla ei ole tekemistä osakkeiden äänimäärän kanssa vaan osuus perustuu oikeudesta saatavaan substanssiin. Kymmenen prosentin vaatimuksen on täytyttävä jokaisen saannon kohdalta erikseen. Jos esimerkiksi sekä äiti että isä antavat samanaikaisesti lapselleen viiden prosentin osuuden yhtiön osakekannasta, jolloin yhteismäärä (kymmenen prosenttia) täytyisi, saantoon ei voida soveltaa sukupolvenvaihdoshuojennusta tältä osin. (Lakari 2009a: 86-87.) PerVL 20.3 §:n säännös tukee tätä kantaa, sillä siinä mainitaan, että eri antajilta saadut lahjat on verotettava erikseen.

Tuoreen oikeustapauksen myötä kymmenen prosentin edellytyksen nähtiin kuitenkin täyttyvän yhteislahjassa Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen mukaan. Tapauksessa KHO: 2013:11 oli kysymys siitä, voidaanko 10-19,2 prosenttia osakkeista lahjoittaa yhteislahjana kahdelle lapselle niin, että PerVL 57§:n mukainen kymmenen prosentin osuus yhtiön omistamiseen oikeuttavista osakkeista täytyisi. Veronsaajien oikeudenvalvontayksikkö vaati ennakkoratkaisua muutettavaksi niin, ettei lahjoitukseen sovelletaisi perintö- ja lahjaverolain 55-57§:ien mukaista sukupolvenvaihdoshuojennusta. Korkein hallinto-oikeus kuitenkin hylkäsi veronsaajien oikeudenvalvontayksikön valituksen ja asiasta tehtiin Verohallinnon ennakkoratkaisu.

Juha Lindgren esittää teoksessaan mielenkiintoisen kysymyksen siitä, miten yhteislahjana saaduilla osakkeilla toteutuu yritystoiminnan jatkamisvaatimus. Käytännössä kummankin lahjansaajan tulee ainakin jatkaa yritystoimintaa PerVL 55 §:n säännöksen mukaan, mutta kaiken lisäksi yhteislahjojen saajien tulisi käyttää yhteislahjana saatujen osakkeiden osakeoikeuksiaankin yhdessä. Tavallisesti osakkeenomistajalla on henkilökohtainen oikeus määrätä omista osakkeistaan, mutta yhteislahjana saaduilla osakkeilla näin ei ole. (Immonen ym. 2013: 158.)

Toinen perussääntö lahjan huojennuksen soveltamiseen on, että luovutuksensaajan tulee jatkaa yritystoimintaa välittömästi lahjoituksen saatuaan. Poikkeuksia aiheuttavat tilanteet, jossa jatkajalla on esimerkiksi asevelvollisuus suoritettavana. Tällaisissa tapauksissa lahjansaajan on jatkettava yritystoimintaa heti esteen lakattua, kuitenkin viimeistään noin vuoden kuluttua lahjoituksesta, jotta huojennus voitaisiin myöntää. Yritystoiminnan jatkaminen edellyttää luovutuksensaajan henkilökohtaista työpanosta. Osallistuminen yhtiön liiketoiminnan johtamiseen yrityksessä voidaan nähdä tällaiseksi henkilökohtaiseksi panokseksi. Käytännössä on katsottu riittäväksi jos luovutuksensaaja työskentelee luovutuksen jälkeen yhtiön hallituksen varsinaisena jäsenenä tai toimitusjohtajana. Vaatimusta ei siis ole, että jatkajan tulisi työskennellä kokopäiväisesti yrityksessä ja ratkaisevaa onkin osallistumisen laatu ja laajuus.

Käytännön ongelmia on liittynyt luovutuksensaajan alaikäisyyteen, jolloin hän ei OYL:n mukaan voi tulla valituksi osakeyhtiön hallituksen jäseneksi. Perintöverotuksessa on yleensä katsottu riittäväksi, että toiminta on tapahtunut alaikäisen lukuun. Korkein hallinto-oikeus on 5.1.2011 antanut vuosikirjapäätöksen 2011:1. Sen mukaan osakeyhtiömuotoisen yritystoiminnan jatkamista koskeva edellytys ei täyty tilanteessa, jossa lahjansaaja on alaikäinen eikä hän täten voi toimia vajaavaltaisena yhtiön hallituksen jäsenenä.

Huojennuksen edellytykset eivät täyty myöskään tapauksessa, jossa yhtiön yritystoiminta on aikaisemmin loppunut ja luovutuksensaaja aloittaa toiminnan uudelleen. Jos yritystoiminta on pakottavasta syystä keskeytynyt ennen luovutusta, ei keskeytyminen kuitenkaan estä huojennussäännöksen soveltamista. Pakottavana syynä voidaan pitää esimerkiksi yrittäjän työkyvyttömyyttä. Jos yritystoiminta on ollut keskeytyneenä yli vuoden ajan ennen yritysvarallisuuden luovutusta, katsotaan yritystoiminta lähtökohtaisesti lopetetuksi. Yritystoiminnan jatkuvuus ei edellytä, että yrityksen omistaja on itse henkilökohtaisesti harjoittanut yritystoimintaa ennen yrityksen luovutusta. Yritystoiminnan voidaan siten katsoa jatkuvan, jos yhtiöön kuuluvaa yritysvarallisuutta on käytetty yritystoiminnassa esimerkiksi vuokrasopimuksen nojalla. (Ossa 2006a: 65.)

Kolmas perussääntö huojennuksen saamiselle edellyttää myös sitä, että yrityksestä tai sen osasta määrätyn perintö- ja lahjaverolain suhteellinen osa koko verosta on oltava suurempi kuin 850 euroa. Vähäiset saannot on jätetty huojennuksen soveltamisen ulkopuolelle, sillä huojennuksilla on tarkoitus edesauttaa yritystoiminnan jatkuvuuden turvaamista ja työpaikkojen säilyttämistä. Käytännössä 850 euron suuruinen vero tulisi maksettavaksi I veroluokassa 14 715 euron arvoisesta lahjasta taikka 30 715 euron pe-

rintöosuudesta. Vastaavat euromääräiset summat II veroluokassa ovat lahjan osalta 7 750 euroa ja perinnön osalta 23 750 euroa. (Immonen 2009: 174.)

5.1.2. Huojennuksen laskeminen

Perintö- ja lahjaverotuksessa varat arvostetaan yleisesti niiden käypään arvoon, mutta sukupolvenvaihdoshuojennuksia koskevan säännösten perusajatuksen mukaan varat arvostetaan erikseen säädettävään ja laskettavaan arvoon. Huojennuksen laskemiseksi lahjoitetulle tai lahjanluonteisella luovutuksella saaduille osakkeille määritetään käyvän arvon lisäksi myös niin sanottu spv-arvo eli sukupolvenvaihdosarvo. Huojennettavan lahjaveron määrä on käyvästä arvosta lasketun veron ja spv-arvosta lasketun veron erotus. Säännökset osakeyhtiön osakkeen vertailuarvon laskemisesta löytyvät arvostamislain 4 ja 5 §:stä (VAL). Tällä hetkellä lähtökohtana on, että yritysvarallisuus arvostetaan 40 %:iin arvostamislain 4 ja 5 §:n mukaisten perusteiden mukaan lasketusta määrästä. Huojennuksen laskemistapa on säädetty PerVL 55.2§:ssä. Verotuskäytännössä arvostusperusteena käytetään edellisen verovuoden päättyessä olleen tilikauden mukaista tasetta. Huomioon otettavaa on, että huojennus koskee ainoastaan yritysvarallisuutta ja täten kaikesta muusta perintönä tai lahjana saadusta varallisuudesta on maksettava veroa normaalisti PerVL:n säännösten mukaan. (Helokoski & Lindholm 2006: 93; Ossa 2006a: 65.)

5.1.3. Veron maksuajan pidennys

Verovelvolliselle, jolle on myönnetty huojennus, voidaan myöntää koroton maksuajan pidennys veron maksamiselle lähes samoilla edellytyksillä kuin verohuojennuskin on myönnetty. Oletuksena kuitenkin on ettei osakkeista määrättävää lahjaveroa huojenneta kokonaan. Lisäedellytyksenä maksuajan pidentämiselle PerVL 56 §:n mukaan on, että yrityksestä tai sen osasta määrätyn perintö- ja lahjaveron suhteellinen osa koko verosta on vähintään 1700 euroa. Verovelvollisen tulee esittää maksuajan pidentämistä koskeva pyyntö Verohallinnolle ennen lahjaverotuksen toimittamista. Maksuajan pidennys toteutetaan siten, että maksuun pantava vero kannetaan yhtä suurina vuotuisina erinä enintään viiden vuoden aikana. Yksittäisen vuosierän tulee olla määrällisesti vähintään 850 euroa. Käytännössä viiden vuoden maksuajanpidennykseen saa jos maksuun pantava vero on vähintään 4250 euroa. (Verohallinnon ohje 2011.)

5.1.4. Huojennuksen menettäminen ja jatkoluovutus

Pääosan eli yli 50 prosentin osuuden luovuttaminen osakkeista tai osuuksista ennen kuin viisi vuotta on kulunut lahjaverotuksen toimittamispäivästä tulee yritystoiminnan jatkajalle hyvin kalliiksi. Jatkaja joutuu nimittäin maksamaan omien myyntivoittoverojensa lisäksi alkuperäisen myyjän maksamatta jättämät verot lisättynä 20 prosentin veronkorotuksella. Tästä säädetään PerVL 55.6 §:ssä. Huojennus siis menetetään ja loppujen lopuksi verotus on rankempi kuin tilanteessa, jossa ei olisi alunperinkään käytetty huojennusta. Alkuperäinen myyjä ei tosin joudu maksamaan veroja tässä tapauksessa vaan verorasitus kohdistuu jatkajaan. Jos osakkeet luovutetaan useassa erässä, maksuunpano toimitetaan silloin, kun erien yhteismäärä ylittää puolet osakkeista. Luovuttamisella tarkoitetaan vapaaehtoista luopumista yritysvaarallisuudesta tai -toiminnasta. Tosin laissa ei varsinaisesti erotella vapaaehtoisia luovutuksia suhteessa muihin luovutuksiin, joten joitain tulkintaongelmia voi asian suhteen tulla. Lähtökohtana on, että etu menetetään vapaaehtoisella luovutuksella. Huojennusta ei siis panna maksuun, mikäli kyseessä on yritystoiminnan lopettaminen johtuen konkurssista, pakkohuutokaupasta, pakkolunastuksesta, osituksesta, sairaudesta, kuolemasta, kannattamattomuudesta tai muusta näihin verrattavissa olevasta syystä. Alkuperäisen luovutuksensaajan tulee tehdä luovutusta koskeva ilmoitus Verohallinnolle kolmen kuukauden kuluessa omaisuuden luovuttamisesta. (Verohallinnon ohje 2011.)

5.1.5. Ennakkoratkaisu perintö- ja lahjaverotuksessa

Sukupolvenvaihdosluovutuksiin liittyy usein lahja tai perintö vaikka yrityksestä luopuminen pääosin tapahtuisikin yrityskaupalla. On hyvin yleistä, että jokin osa yrityksestä tai yritysvaarallisuudesta annetaan lahjana tai perintönä tai vaihtoehtoisesti yrityskauppa toteutetaan alihintaisella kaupalla, jolloin osaa kauppahinnasta verotetaan lahjan tavoin. Tällaisten järjestelyjen takia ennakkoratkaisun hakeminen saattaa tulla kyseeseen myös perintö- ja lahjaverolain osalta. Edellisessä kappaleessa käsittelin ennakkoratkaisua tuloverolaisissa, joka määräytyy VML:n mukaan. Tässä yhteydessä kun kyseessä on perintö tai lahja, myös säännökset löytyvät perintö- ja lahjaverolaista.

PerVL 39a §:n mukaan Verohallinto voi kirjallisesta hakemuksesta antaa perintö- tai lahjaveroa koskevan ennakkoratkaisun. Lisäksi pykälässä mainitaan, että lahjaveroa koskien ennakkoratkaisua voi hakea sekä luovuttaja että luovutuksen saaja. Perintöveron osalta ennakkoratkaisua voi hakea kuolinpesän osakas, testamentinsaaja ja eloonjäänyt puoliso. Ennakkoratkaisua voidaan perintöveron osalta hakea kuitenkin vasta

perinnönjättäjän kuoleman jälkeen. PerVL 39b §:ssä säädetään, että lainvoiman saanutta ennakkoratkaisua on verovelvollisen sitovana noudatettava siten kuin ennakkoratkaisussa määrätään ja ennakkoratkaisua koskeva asia on kiireellisesti käsiteltävä Verohallinnossa, hallinto-oikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa. PerVL 44 §:ssä säädetään muutoksenhaun osalta. Ennakkoratkaisuun voidaan hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen ennakkoratkaisun alkuperäisen hakijan tai Veronsaajien oikeudenvilvontayksikön toimesta (VOVA). Valitus täytyy kuitenkin osoittaa siihen hallinto-oikeuteen, jonka tuomiopiirissä perinnönjättäjä kuollessaan asui ja se on tehtävä 30 päivän kuluessa siitä kun ennakkoratkaisusta on saatu tieto. (Immonen ym. 2013: 21-23).

Sukupolvenvaihdostilanteissa ennakkoratkaisua perintö- ja lahjaveroon liittyen voidaan hakea esimerkiksi tilanteessa, jossa halutaan tietää, voidaanko sukupolvenvaihdoshuojennuksia soveltaa. Esimerkiksi jo aiemmin esittämässäni tapauksessa KHO:2013:11 oli kysymys siitä, voiko A lahjoittaa yhteislahjana 10-19,2 prosenttia X Oy:n osakkeista kahdelle lapselleen niin, että sukupolvenvaihdoshuojennuksen edellytykset täyttyvät. A pyysi tilanteessa ennakkoratkaisua, joka johti siihen, että yhteislahjana voitiin antaa alle yksi kymmenesosa yrityksestä ja silti soveltaa huojennuksia. Veronsaajien oikeudenvilvontayksikkö valitti asiasta hallinto-oikeudelle ja asia eteni vielä korkeimpaan hallinto-oikeuteen asti, mutta kyseessä on siis Verohallinnon ennakkoratkaisu.

5.2. Tuloverolain sisältämä huojennussäännös

5.2.1. Huojennuksen edellytykset

Luovutusvoittoa voi syntyä omaisuuden vastikkeellisesta luovutuksesta ja se on lähtökohtaisesti veronalaista tuloa, jota verotetaan pääomatulona ja veroprosentti on 30 000 euroon asti 30 %. Tulon veronalaisuudesta on merkittävä poikkeus TVL 48.1 §:n 3 kohdassa. Poikkeusta kutsutaan sukupolvenvaihdoshuojennukseksi sillä se koskee ainoastaan tiettyjä lähisukulaisten välisiä luovutuksia. Omaisuuden luovutuksesta saadun voiton verottomuus edellyttää, että verovelvollinen luovuttaa sellaisen yhteisön osakkeita tai osuuksia, jotka oikeuttavat vähintään 10 prosentin omistusosuuteen yhtiössä. On huomioitavaa, että osuusvaatimus koskee nimenomaisesti omistusosuutta yhtiössä eikä osakkeiden tuottamaa äänivaltaa. Eroavaisuus perintö- ja lahjaverolaissa olevaan huojennussäännökseen on, että huojennussäännös ei edellytä luovutettavan yhtiön harjoittavan elinkeinotoimintaa. Luovutuksen kohteena voivat olla myös TVL:n mukaan vero-

tettavan yhtiön osakkeet. Yrityksen tulolähteillä ei täten ole merkitystä huojenuksen saamiselle. Myöskään yrityksen toimialalla ei ole huojenuksen saamisen kannalta merkitystä. (Kukkonen 2011: 282-284; Immonen 2009: 120.)

Luovutuksen verovapaus on sidottu luovuttajan omistusaikaan. Verovapauden edellytyksenä on, että myyjän on täytynyt omistaa luovutuksen kohteena oleva yritys tai sen osa vähintään kymmenen vuotta. Jos myyjä ei ole omistanut yritystä kymmentä vuotta, mutta hän on saanut sen perintönä taikka lahjana, kymmenen vuoden omistusaikaan lasketaan mukaan myös edellisen omistajan omistusaika. Aika lasketaan hankintapäivästä luovutuspäivään. Pääsäännön mukaan osakkeet katsotaan hankituksi yhtiösopimuksen tekemisen ajankohtana. (Immonen 2009: 124.)

Verottomuus edellyttää myös vaatimuksia luovutuksensaajalta. Mitään varsinaista jatkamisvaatimusta ei TVL 48.1 §:n 3 kohdassa ole toisin kuin PerVL 55 §:ssä. Säännöksen soveltamista on rajoitettu lähisukulaisiin tyhjentävästi. Saajana tulee olla joko yksin tai yhdessä puolisonsa kanssa luovuttajan lapsi tai tämän rintaperillinen, sisar, veli tai sisar- tai velipuoli. Lapsella tarkoitetaan omaa lasta, mutta se voi olla myös puolison lapsi, ottoplasi tai kasvattilapsi. Puolison määritelmästä on TVL 7.3 §:ssä ja avopuoliso rinnastetaan pykälän mukaisin edellytyksin aviopuolisoon. (Lakari 2009a: 81-83; Immonen 2009: 127-128.)

Jos huojenussäännöksiä ei voida soveltaa, luovutusvoitosta peritään veroa pääomatuloveroprosentin mukaan. Varainsiirtoveroa on sen lisäksi maksettava 1.6 prosenttia kauppahinnasta.

5.2.2. Huojennuksen menettäminen

Sukupolvenvaihdoshuojennusta koskeva verovapaussäännös on poikkeus pääsääntöön, jonka mukaan kaikki luovutukset ovat luovuttajan veronalaista tuloa. Poikkeuksen soveltamiseen on otettu ehto liian aikaisesta luovutuksesta. Huojennus menetetään, jos luovutuksen saaja luovuttaa lahjana tai perintönä saadun omaisuuden edelleen ennen kuin viisi vuotta on kulunut hänen saannostaan. Säännös edun menettämisestä on TVL:n 48.5 §:ssä. Luovuttajalta verottamatta jäänyt luovutusvoitto verotetaan luovutuksensaajan eli liiketoiminnan jatkajan verotuksessa. Käytännössä edun menetys merkitsee sitä, jos esimerkiksi isä on luovuttanut osakkeita pojalleen maksamatta veroa luovutusvoitosta – pojan tehdessä jatkoluovutuksen ennen kuin viisi vuotta on kulunut hänen saannostaan, poika joutuu maksamaan isän maksamatta jääneet verot. Alkuperäiseen

tilanteeseen nähden verotus on päinvastainen, sillä sanktio kohdistuu nyt luovutuksen saajaan. Huojennukset on säädetty yritystoiminnan tukemiseksi ja näin ollen lainsäätäjällä on katsonut tarkoituksenmukaiseksi niin sanotusti rokottaa yritystoiminnan jatkajaa, jos luovutus on tehty ainoastaan verosta vapautumiseksi. Viiden vuoden omistusaika lasketaan saannosta eli kaupantekopäivästä, kun taas PerVL 55§:ssä aika lasketaan verotuksen toimittamisesta.

Verohallinnon ohjeessa vuodelta 2011 on selventävä esimerkki asiaan liittyen.

Esimerkki

”Isä on myynyt pojalleen yli kymmenen vuotta omistamansa osakkeet. Poika myy osakkeet edelleen kolmen vuoden kuluttua saannosta. Luovutusvoitot lasketaan alla olevilla osto- ja myyntihinnoilla seuraavasti:

	Isä	Poika
Ostohinta	75.000 euroa	250.000 euroa
Luovutushinta	250.000 euroa	450.000 euroa

Isän luovutusvoittoa laskettaessa vähennetään hankintamenona 40 prosenttia luovutushinnasta (250 000 euroa), koska isä on omistanut osakkeet yli kymmenen vuotta ja näin määräytyvä hankintameno-olettama (100.000 euroa) on korkeampi kuin alkuperäinen hankintahinta (75 000 euroa). Näin luovutusvoitoksi saadaan 150.000 euroa. Isän luovutusvoitto on TVL 48.1 §:n 3 kohdan nojalla verovapaa.

Pojan luovutusvoittoa laskettaessa sovelletaan TVL 48.5 §:n säännöstä, koska osakkeiden ostosta on kulunut alle viisi vuotta. Pojan hankintamenoa 250.000 euroa vähennetään siten 150.000 euroa eli määrä, jota ei pidetty hänen isänsä veronalaisena tulona. Pojan veronalaisen luovutusvoiton määräksi saadaan siten 350.000 euroa.”

Luovutushinta	450.000 euroa
Hankintameno (250.000 – 150.000)	100.000 euroa
Luovutusvoitto	350.000 euroa

(Verohallinnon ohje 2011.)

5.2.3. Ennakkoratkaisu tuloverotuksessa

VML 85 §:ssä säädetään ennakkoratkaisun hakemisesta Verohallinnolta. Pykälän mukaan Verohallinto voi verovelvollisen tai yhtymän kirjallisesta hakemuksesta antaa tuloveroa koskevan ennakkoratkaisun. Vuoden 2013 alusta lakia on muutettu niin, että kysymys on nykyisin ennakkoratkaisusta kun se ennen vuotta 2013 oli nimellä ennakkotieto. Tällainen ennakkoratkaisu koskee veron määrää ja perusteita ja se annetaan määrääjäksi. Määrääjällä tarkoitetaan lakipykälän mukaan verovuotta, joka päättyy viimeistään seuraavana vuonna siitä kun ennakkoratkaisu on annettu, mutta ennakkoratkaisu voidaan antaa lyhyemmällekin ajalle, jos kysymys on esimerkiksi siitä, miten yrittäjävarallisuus arvostetaan johonkin tiettyyn arvoon. Tällaisissa tilanteissa kohteena olevan varallisuuden arvossa voi tapahtua merkittäviä muutoksia lyhyemmälläkin aikavälillä, joten lyhyempi aikaväli voi olla tarkoituksenmukainen. Verovelvollisen on tehtävä ennakkoratkaisuhakemuksessa tarkasti selville kysymys, johon vastausta haetaan. Ennakkoratkaisuhakemukseen on hyvä liittää selvitys, jossa selostetaan huolellisesti asian luonne ja tarkoitus. Ennakkoratkaisun sitovuuden kannalta on tärkeää, että hakemuksessa pyydetyt asiat myös toteutetaan juuri niin kuin hakemuksessa on haluttu. Tämän vuoksi selvityksen tulee olla riittävän tarkka ja huolellisesti laadittu. Muutoin ennakkoratkaisu ei välttämättä ole sitova ja asian luonteesta riippuen ratkaisu saattaa olla vähemmän haluttu verovelvollisen kannalta. Verohallinto voi myös pyytää joitain lisäselvityksiä jos alkuperäinen hakemus ei ole tarpeeksi kattava. Verohallinnon ennakkoratkaisuun on mahdollista hakea muutosta hallinto-oikeudelta. Tämäkin on vuoden 2013 uudistuksen myötä tullut mahdollisuus, sillä aiemmin ennakkotietoon ei voinut hakea muutosta. Ennakkoratkaisu on verovelvolliselle maksullinen ja maksun hinta määräytyy valtiovarainministeriön (VM) asetusten mukaan. Hinnat vaihtelevat asian laajuuden mukaan 300 ja 1800 euron välillä. (Immonen ym. 2013: 17-20.)

Keskusverolautakunnan antama ennakkoratkaisu määräytyy VML 84 §:n mukaan. Pykälän mukaan keskusverolautakunta voi verovelvollisen tai yhtymän kirjallisesta hakemuksesta antaa ennakkoratkaisun tuloverotuksesta siten kuin Verohallinnossa annettussa laissa säädetään. Jos ennakkoratkaisu on jo annettu Verohallinnon toimesta, ei sitä voi enää saada erikseen keskusverolautakunnalta. Vaihtoehtoja on siis kaksi ja ne ovat pois sulkevia toistensa kanssa. Jos siis KVL on jo antanut ennakkoratkaisun niin Verohallinnolta sitä ei voi enää hakea. (Immonen ym. 2013: 18.) Ennakkoratkaisua keskusverolautakunnalta sitoo samat ehdot kuin Verohallinnoltakin haettavaan ratkaisuun. Hakemuksen pitää siis olla huolellisesti ja yksityiskohtaisesti laadittu ja siinä tulee olla yksilöitynä kysymys, johon ratkaisua haetaan. Jos KVL on antanut ratkaisun, siihen voidaan

hakea muutosta valittamalla suoraan korkeimpaan hallinto-oikeuteen (KHO). Verohallinnon antamaan ennakkoratkaisuun kun haettiin muutosta hallinto-oikeudelta. Ennakkoratkaisun hinta keskusverolautakunnalta on hieman kalliimpi kuin Verohallinnolta haettu ennakkoratkaisu. Hinnat vaihtelevat 700 euron ja 3000 euron välillä. (Immonen ym. 2013: 18-21.)

Ennakkoratkaisun hankkiminen kuuluu ehdottomasti verosuunnittelun piiriin. Verohallinnon ja keskusverolautakunnan antamat päätökset ovat sitovia, joten sen hankkiminen on erinomainen tapa varmistaa jonkin tietyn asian verotus etukäteen. Vaikka Verohallinto toki antaa myös suullista neuvontaa, sen luotettavuus voi olla jossain määrin epävarmaa dokumentoinnin puutteen vuoksi. Lisäksi asiayhteyteen saattaa liittyä paljon tutkittavia asioita, jotka eivät selviä yhdellä kerralla. Verohallinnolta haettavat ennakkoratkaisut koskevat yleensä hieman yleisluontoisimpia kysymyksiä kun taas keskusverolautakunnalta haettavaan ennakkoratkaisuun liittyy usein jokin vaikeammin tulkittava ongelma tai niin kuin Immonen ja Lindgren teoksessaan toteavat ”periaatteellisesti tärkeitä lainsoveltamisongelmia” tulisi hakea mieluummin KVL:lta. Yleensä Verohallinnolta haetaan ennakkoratkaisua esimerkiksi sellaisia tilanteita varten, joissa peiteltyä osingonjaon verottaminen tai veron kiertäminen voi tulla kyseeseen. (Immonen ym. 2013: 20-21.)

6. YHTEENVETO

Sukupolvenvaihdos on mutkikas prosessi niin kuin olen tutkielmassani aiemmin todennut. Vaihtoehtoja sen toteuttamiselle on lukuisia aina yrityskaupasta lahjoituksiin sekä niiden yhdistelmänä. Kaikkiin toteutustapoihin liittyy olennaisesti suunnittelu ja ajankäyttö. Eri tilanteisiin on omat sääntönsä ja rajoituksensa, ja jokainen sukupolvenvaihdos on ennen kaikkea yksilöllinen prosessi. Sukupolvenvaihdoksen suunnittelu ja siihen valmistautuminen on aloitettava hyvissä ajoin ennen kuin itse prosessia aletaan viemään konkreettisesti eteenpäin. Sukupolvenvaihdoksen toteuttaminen esimerkiksi testamentilla on usein tehottomin muoto luopua yrityksestä. Yrityksestä riippuen valmistautumiseen liittyy paljon erilaisia asioita, joita on tarkkaan pohdittava ja puntaroitava vaihtoehtoja. Yrittäjän tulee tarkoin miettiä, mitä sukupolvenvaihdoksella lähdetään tavoittelemaan ja mitä keinoja on käytettävissä. Valmistautuminen omasta yrityksestä luopumiseen voi aiheuttaa vahvoja tunteita, mutta samalla on tärkeää pitää mielessä, että prosessissa edettäisiin lain pykälien mukaisesti ja tehokkaasti kohti haluttua päämäärää.

Näköpiirissä ei tällä hetkellä ole sukupolvenvaihdossäännösten muutoksia, joten oikeuskäytännöllä tulee jatkossakin olemaan suuri merkitys tulkittaessa huojennussäännöksiä. Oikeuskäytäntöä on kertynyt vuosien varrelta jo paljon, mutta siitä huolimatta sukupolvenvaihdoksia suunniteltaessa tulisi aina varmistua järjestelyn verokohtelusta hakemalla ennakkoratkaisua.

Verotuksen kannalta parhaaseen lopputulokseen päästään kun vastikkeellinen sukupolvenvaihdos toteutetaan hyödyntämällä sekä tuloverolain että perintö- ja lahjaverolain huojennussäännöksiä. On huomattava, että sukupolvenvaihdoksen toteuttamistavan valintaan vaikuttaa monet muutkin asiat kuin vain verotus. Pehmeämpien asioiden on nähty vaikuttavan toisinaan jopa enemmän. Sukupolvenvaihdoksissa ihmissuhteet saattavat joutua kovalle jos perheen kesken ei päästä yhteisymmärrykseen tavoitteista. Aikaisempina vuosina yritystoiminnan jatkajan valinta on koettu haasteellisimmaksi asiaksi sukupolvenvaihdoksen läpiviemisessä, mutta tänä päivänä rahoituksen järjestäminen tuntuu olevan vähintään yhtä ongelmallista. Kaikkiin ongelmakohtiin saadaan yleensä jokinlainen ratkaisu kun suunnitelma on perusteellinen ja vaihdokselle on varattu tarpeeksi aikaa.

Perheyritysten liiton ja KPMG:n yhteistyössä tehdyssä perheyritysbarometrissä on tutkittu suomalaisten mielestä haasteellisimpia asioita liittyen sukupolvenvaihdokseen.

Samat asiat toistuvat kuin aikaisemmissakin tutkimuksissa ja vuoden 2014 joulukuussa tehdyn tutkimuksen mukaan enemmistö on pitänyt seuraavia asioita vaikeimpina tässä järjestyksessä: 1) verotukseen liittyvät asiat 2) rahoituksen järjestäminen 3) yrityksen arvon määrittäminen ja 4) sopivan jatkajan löytäminen. Sopivan jatkajan löytämistä ei pidetä enää niin hankala kuin edellisenä vuotena. Sen sijaan verotusta on vuodesta toiseen pidetty hankalimpana asiana. Verotuksen monimutkaisuuden takia alan asiantuntijoiden apu on merkittävässä roolissa sukupolvenvaihdoksissa. Ylimääräisen konsultin palkkaaminen voi kuitenkin koitua pienelle perheyrittäjälle liian kalliiksi, mutta suurempien yritysten yritysjärjestelyihin ulkopuolisen avun hankkiminen on lähes väistämätöntä. (Perheyrittäjäbarometri 2014.)

Vuonna 2013 tehdyn tutkimuksen mukaan yli puolet pitivät rahoituksen saamista ongelmana ja vuonna 2014 vain viidesosa oli huolissaan rahoituksen järjestymisestä. Tutkimuksen perusteella voidaan siis sanoa, että rahoituksen saaminen on helpottunut huomattavasti vuoden aikana. Tänä päivänä ongelmaksi koetaan myös poliittisen toimintaympäristöön liittyvät epävarmuudet. Toisessa luvussa olen kertonut siitä, miten ajoittain muuttuvaa verotus on ja minkälainen vaikutus sillä on sukupolvenvaihdoksiin. Lähtökohtaisesti suunta verotuksessa on ollut viime vuodet kiristymään päin ja samalla sukupolvenvaihdoksien kustannukset kasvavat. Yrityksen vaiheittain siirtämisellä sukupolvelta toiselle ja prosessin tehokkaalla suunnittelulla on näin ollen varsin suuri merkitys. Kaikkiin asioihin ei voi kuitenkaan aina varautua etukäteen, koska suunnitelmat on tehtävä monien vuosien päähän ja tulevaisuuden muutoksia verotuksessa on käytännössä mahdoton sanoa etukäteen. Sukupolvenvaihdoksien suunnittelu muodostuu helpommaksi jos poliittinen päätöksenteko on johdonmukaista ja suunnanvaihdoksia ei tapahdu kovin usein. Tällöin myös sukupolvenvaihdoksia voidaan suunnitella pitkällä aikavälillä. Esimerkiksi yritysvero on johdonmukaisesti laskettu viime vuosina ja tällä hetkellä se on Suomessa keskimääräistä alemmalla tasolla kuin muualla Euroopassa. Perintöverotuksessa tehdyt korotukset sen sijaan hankaloittavat merkittävästi suurten omaisuussiirtämistä sukupolvelta toiselle ja nostavat siis sukupolvenvaihdoksen kustannuksia.

Sukupolvenvaihdos on jokaisella yrityksellä erilainen, joten ei voida määrittellä yhtä ainoaa keinoa toteuttaa yrityksen siirtämistä sukupolvelta toiselle. Eri vaihtoehtoja on mietittävä tarkkaan ja harkitusti. Ulkopuolinen apu on usein tarpeen, koska asioita pitää miettiä eri aihealueittain asiantuntevasti. Verotus, rahoitus, henkilöstön tarpeet kuin päivittäisten juoksevien asioidenkin hoitaminen tulisi organisoida niin, että yllätyksiä tulisi mahdollisimman vähän. Kaikkien osapuolien tulisi antaa oma panoksensa, jotta

tavoitteena oleva onnistunut sukupolvenvaihdos toteutuisi. Yrityksestä luopuva henkilö, yrityksen jatkaja ja yrityksessä töitä tekevä henkilöstö on sopeutettava hyvissä ajoin etukäteen, jotta sukupolvenvaihdoksen aiheuttamat muutokset eivät aiheuttaisi negatiivisia ulkoisvaikutuksia.

Yrityksen vaiheittaisella siirtämisellä sukupolvelta toiselle voidaan saavuttaa merkittäviä hyötyjä verotuksessa. Olen kertonut tutkielmassani EVL 52 §:n sisältämistä yritysjärjestelyistä, joita ovat sulautuminen, jakautuminen, liiketoimintasiirto sekä osakevaihto. Elinkeinoverolain mukaisille yritysjärjestelyille ominainen piirre on jatkuvuus. Niin kuin sukupolvenvaihdoksissakin yritystoimintaa halutaan jatkaa siitä, mihin luopuva yrittäjä on elämän työnsä saattanut. Jatkuvuuden periaate ilmenee muun muassa niin, että siirrettyjen varojen arvon ja osakkeiden hankintamenojen on seurattava niitä arvoja ja hankintamenoja, jotka olivat voimassa ennen yritysjärjestelyä. Jatkuvuusperiaatteen mukaisesti varojen hankintamenot ja muut siirtyvät menot vähennetään vastaanottavan yrityksen verotuksessa samalla tavalla kuin ne olisi vähennetty varat luovuttaneen yrityksen verotuksessa. Esimerkiksi yrityksen jakautuessa kahdeksi erilliseksi yhtiöksi verotustappiot saattavat tulla paremmin hyödynnettäviksi. Jatkuvuusperiaate luo yrittäjälle monia eri mahdollisuuksia yrityksen vaiheittain siirtämiselle.

Verotuksellisesti tehokkain tapa toteuttaa sukupolvenvaihdos perheyhtiössä tapahtuu niin, että jompikumpi vanhemmista myy lapselleen yrityksen, joka on omistettu yli 10 vuotta. Tällaisessa tilanteessa toteutuu kaikki ehdot myynnin verovapauden osalta. Jos lapsi sitoutuu vielä jatkamaan yritystoimintaa vähintään seuraavat viisi vuotta ja kauppahinta on yli puolet yrityksen käyvästä arvosta, myös lahjavero voidaan jättää kokonaan maksamatta. Edellytyksenä on vielä, että huojennusta on kirjallisesti vaadittu ennen verotuksen toimittamista.

Sukupolvenvaihdos on kokonaisuudessaan kuitenkin yleensä huomattavasti hankalampi prosessi kuin edellä mainitussa tilanteessa ja täten verotus ei ole aina välttämättä pääosassa. Lisäksi kaikkien asioiden selvittäminen hankaloituu jos yrityksellä on useita omistajia ja kaikkien osapuolien mielihalut pitää ottaa huomioon. Onnistunut sukupolvenvaihdos on mahdollinen kun suunnitelma on tehty sopivalla aikataululla ja suunnitelmassa on huomioitu mahdollisimman yksityiskohtaisesti kaikki tarpeelliset asiat.

LÄHDELUETTELO

Andersson, Edward (2004). Johdatus vero-oikeuteen.

Helokoski, Elina & Lindholm Tuomo (2006). Perintöverokirja 8. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy. ISBN 952-9898-97-5

Immonen, Raimo & Juha Lindgren (2009). Onnistunut sukupolvenvaihdos. 3. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy. 391 s. ISBN 978-952-14-1335-3.

Immonen, Raimo & Juha Lindgren (2013). Onnistunut sukupolvenvaihdos. 4. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy. 378 s. ISBN 978-952-14-2012-2.

Immonen, Raimo (2008). Yritysjärjestelyt. 4. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy. 511 s. ISBN 978-952-14-1334-6

Immonen, Raimo (2011). Yritysjärjestelyt. 5. Uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy. 504 s. ISBN 978-952-14-1728-3

Kess, Matti (2011). Onnistunut sukupolvenvaihdos. 1. painos. Jyväskylä: Edita Publishing Oy. 124 s. ISBN 978-951-37-5370-2

Kotilainen, Tuomas (2014). PwC: Euroopan pankkisektorin luotonanto jatkuu vaisuna. Saatavana World Wide Webistä: <URL: <http://news.cision.com/fi/pwc/r/pwc--euroopan-pankkisektorin-luotonanto-jatkuu-vaisuna,c9571012>>

Kukkonen, Matti (2007). Yrityksen luovutusvoittojen verotus. 1. painos. Helsinki: Talentum Media Oy. 326 s. ISBN 978-952-14-1112-0

Kukkonen, Matti (2010). Pienosakeyhtiön ja sen osakkaan tuloverotus. 2. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy. 582 s. ISBN 978-952-14-1427-5.

Kukkonen, Matti & Risto Walden (2011). Pk-yrityksen verosuunnittelu. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy. 320 s. ISBN 978-951-0-34690-7.

Lakari, Torsti & Ari Engblom (2009a). Käytännön sukupolvenvaihdos – Yritysrakenteet ja verotus. 1. Painos. Helsinki: KHT-Media Oy. 215 s. ISBN 978-952-218-012-4.

Lakari, Torsti (2009b). Yritystoiminnan lopettaminen ja sukupolvenvaihdos. 3. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy. 129 s. ISBN 978-952-5653-21-2

Lindholm, Tuomo (2010). Perintöverokirja. 11. uudistettu painos. Helsinki: Verotieto Oy. 166 s. ISBN 978-952-5653-31-1

Manninen, Petri (2001). Yritys vaihtaa omistajaa. Helsinki: WSOY. 461 s. ISBN 951-0-26546-2.

Myrsky, Matti & Esko Linnakangas (2010). Elinkeinotulon verotus. 3. uudistettu painos. Helsinki: Talentum Media Oy. 546 s. ISBN 978-952-14-1402-2

Myrsky, Matti & Jaakko Ossa (2008). Verotuksen perusteet. Helsinki: Talentum Media Oy. 378 s. ISBN 978-952-14-1224-0

Myrsky, Matti & Timo Rabinä (2011). Verotusmenettely ja muutoksenhaku. Helsinki: Talentum Media Oy. 498 s. ISBN 978-952-14-1553-1

Ossa, Jaakko (2006a). Perhe, perintö ja verotus. Helsinki: WSOYpro. 219 s. ISBN 951-0-32408-6

Ossa, Jaakko (2007b). Myyntivoittoverotus käytännössä. Helsinki: Tietosanoma Oy. 277 s. ISBN 978-951-885-271-4

Ossa, Jaakko (2011). Yritystoiminnan verotus. Helsinki: Helsingin Kamari Oy. 297 s. ISBN 978-952-246-101-8

Stenholm, Pekka (2003). Yrityksen sukupolvenvaihdos ja sen tukeminen. Helsinki: Edita Publishing Oy. 94 s. ISBN 978-951-739-726-1

Ukkola, Outi & Taru Vilppula (2004). Yrityksen omistus muutoksessa - sukupolvenvaihdos, yhtiömuoto, verotus. Helsinki: Edita Publishing Oy. 250 s. ISBN 951-37-3972-4

Verohallinnon ohje (2004). Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa. Diaarinumero 535/345/2004, 24.6.2004. Helsinki: Verohallitus. Saatavana World Wide Webistä: <URL:
[http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/2004/Yrityksen_sukupolvenvaihdos_verotuksessa\(10148\)>](http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/2004/Yrityksen_sukupolvenvaihdos_verotuksessa(10148)>)

Verohallinnon ohje (2011). Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa. 547/349/2011, 25.8.2011. Helsinki: Verohallitus. Saatavana World Wide Webistä: <URL:
[http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Sukupolvenvaihdos/Yrityksen_sukupolvenvaihdos_verotuksessa\(17330\)>](http://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Elinkeinoverotus/Sukupolvenvaihdos/Yrityksen_sukupolvenvaihdos_verotuksessa(17330)>)

Verohallinnon ohje (2013). Yrityksen sukupolvenvaihdos verotuksessa. A67/200/2013, 15.5.2013. Helsinki: Verohallitus. Saatavana World Wide Webistä: <URL:
[https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/2013/Yrityksen_sukupolvenvaihdos_verotuksessa\(27260\)>](https://www.vero.fi/fi-FI/Syventavat_veroohjeet/Verohallinnon_ohjeet/2013/Yrityksen_sukupolvenvaihdos_verotuksessa(27260)>)

Perheyritysten liitto Ry (2011). Saatavana World Wide Webistä: <URL:
http://www.perheyritystenliitto.fi/mika_on_perheyritys.67.html>

Perheyritysten liitto Ry (2011). Saatavana World Wide Webistä: <URL:
<http://www.perheyritystenliitto.fi/faktaa.98.html>>

Perheyritysten liitto Ry (2011). Saatavana World Wide Webistä: <URL:
http://www.perheyritystenliitto.fi/ek_ja_pl_kyselytutkimus.261.html>

Perheyritysten liitto Ry (2011). Saatavana World Wide Webistä: <URL:
[http://www.perheyritystenliitto.fi/files/Perheyritysbarometri_2011_\(final\).pdf>](http://www.perheyritystenliitto.fi/files/Perheyritysbarometri_2011_(final).pdf>)

Veronmaksajain keskusliitto Ry (2011). Saatavana World Wide Webistä: <URL:
<http://www.veronmaksajat.fi/omatveroasiat/lahjat/>>

Veronmaksajain keskusliitto Ry (2013). Saatavana World Wide Webistä: <URL:
<http://www.veronmaksajat.fi/luvut/Tilastot/Tuloverot/Yhteisoverotus/>>

Verohallinto (2013). Perintöverotus ohje. Saatavana World Wide Webistä:
<URL:<http://www.vero.fi/fi-FI/Henkiloasiakkaat/Perinto>>

OIKEUSTAPAUSLUETTELO

Korkein hallinto-oikeus

KHO 2012:24

KHO: 2013:11